

לקוטי תורה • פרשת נצבים • מאמר 2

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא...

”כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך”

כל המצוות הן ”מצוות הוי””, הממשיכות את השם שמחיה את העולמות; אבל
התשובה, שהיא ה”מצווה” היחידה שבפסוק, מגיעה ל”אנכי” — לעצמותו ממש של
ה’, שלמעלה מכל שם — ומשם ממשיכה מחדש את הוי””, כדי לתקן את מה שהחטא
פגם בו. ואף שמדרגה זו היא מקיף של המקיף, היא אינה נפרדת מאף יהודי: היא
קרובה, בפיו ובלבבו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/2

הנקודה

כל המצוות הן "מצוות הוי", הממשיכות את השם שמחיה את העולמות; אבל התשובה, שהיא ה"מצווה" היחידה שבפסוק, מגיעה ל"אנכי" — לעצמותו ממש של ה', שלמעלה מכל שם — ומשם ממשיכה מחדש את הוי, כדי לתקן את מה שהחטא פגם בו. ואף שמדרגה זו היא מקיף של המקיף, היא אינה נפרדת מאף יהודי: היא קרובה, בפיו ובלבבו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל לאיזו מצווה יחידה מתכוון הפסוק, ומדוע נאמר בו "אנכי" — "אני". כל המצוות הן "מצוות הוי": רמ"ח מצוות עשה הן "איברי המלך", והמלך הוא הוי. הוי, מי שמביא תמיד את כל הנבראים לידי קיום באמצעות צמצום והתפשטות, הוא רק "שם" והארה. הסיבה לכך היא "אנכי" — "אני מי שאני", עצמותו; ו"אנכי" נעשה הוי באמצעות "אלקיך": דרך המצוות שיהודי מקיים, שכל אחת מהן מושרשת באות משם הוי. חטא מותיר אחד מאיברי הנשמה חסר ופוגם בשם עצמו, ולכן תיקונו, התשובה, צריך להגיע למעלה מהוי, אל "אנכי", "עומקא דבירא", ולהמשיך מחדש את הוי, כפי שקורה בראש השנה. התשובה עולה מעומק הלב ומחדריו הנסתרים, שבהם הבכי בא מאליו; ה"אנכי" הכפול שב"אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך" מתאים להם. מכיוון שהתשובה מחברת את הסוף עם ההתחלה, היא מצווה מ"אנכי", ו"היום" — בעולם הזה. וגם מדרגה זו אינה רחוקה: יהודי ממשיך אותה באמצעות פיו ולבו.

מבנה

1	לאיזו מצווה, ומדוע "אנכי"?	11
הפסוק מדבר על מצווה אחת ואומר "אנכי"; כל המצוות הן "מצוות הוי", שכן רמ"ח מצוות עשה הן איברי המלך.		
2	"אנכי הוי אלקיך"	21
מדוע ה' הכריז על עצמו בסיני, בשעה שכל יהודי כבר חש בו כבורא; הוי פירושו מי שמביא את כל הנמצאים לידי קיום באופן מתמיד.		
3	הוי ואנכי	31-4
הוי הוא רק הארה ושם, צמצום והתפשטות באמצעות אותיות השם; הסיבה לכך היא "אנכי", עצמותו; "אנכי" נעשה הוי באמצעות "אלקיך", דרך המצוות, ש"עושות" את השם שלמעלה.		
4	שלמות הנשמה והתשובה	51-6
המצוות מחיות את איברי הנשמה; כשאחד מהם חסר, התיקון הוא תשובה, "המצווה הזאת" — "תשוב ה'"; התשובה היא למצוות כמו שרפואה היא למזון.		
5	מן העומק	71-8
התשובה מגיעה ל"אנכי", "עומקא דבירא", וממשיכה מחדש את הוי, כפי שקורה בראש השנה; היא באה מעומק הלב, ומקבצת את הלב, הרוח והנשמה אל ה', עד שהבכי בא מאליו.		

הה"א והי"ד שב"תשוב" ה"; ה"אנכי" הכפול מוחק את החטא באמצעות מדרגת "הוא" ו"ג מידות הרחמים; הסוף נעוץ בהתחלה; מדוע התשובה מצווה מ"אנכי", ומה פירוש "היום".

"נפלאות" פירושו "נפרדת": "אנכי" אינו נפרד מיהודי; ואף שזו מדרגת מקיף, "הדבר קרוב" — היא נמשכת באמצעות התורה שבפה, הכיסופים והתשובה שבלב, והשופר של ראש השנה.

אנכי אנכי

"אני": עצמותו ממש של ה', "אני מי שאני", שאינו נקרא בשם כלשהו; הסיבה לשם הוי' והמדרגה שאלוהי מגיעה התשובה.

הוי' הוי'

השם שמשמעותו "להביא לידי קיום": ה' בורא את העולמות תמיד, באמצעות צמצום והתפשטות. המצוות מושרשות באותיותיו ונקראות "מצוות הוי'".

איברי המלך רמ"ח אברים דמלכא

רמ"ח מצוות עשה, שכל אחת מהן ממשיכה חיות לאיבר בנשמה; כשאחת מהן חסרה, חסר לנשמה איבר.

תשוב ה' תשוב ה'

קריאת המילה "תשובה" כ"תשוב" ה". הה"א היא התשובה העליונה, מעומק הלב, והי"ד שממלאה אותה היא החדרים הנסתרים של הלב.

עומקא דבירא עומקא דבירא

"המעמקים" שבתהילים קל, המקור העמוק ביותר — "אנכי" — שאליו מגיעה התשובה כדי להמשיך מחדש את הוי'.

סופן נעוץ בתחלתן נעוץ סופן בתחלתן

התשובה מעלה את הנמוך ביותר אל הגבוה ביותר, וכך ממשיכה את הגבוה ביותר אל הנמוך ביותר.

מקיף מקיף

אור מקיף שנשאר למעלה ואינו מתגלה למטה, כמו "השמים" ו"מעבר לים".

הוא הוא

"הוא": המדרגה הנסתרת שבה, כביכול, מלובש אור אין סוף עצמו כדי למחוק את העוונות.

קטע 1 • 11

לאיזו מצווה, ומדוע "אנכי"?

1 כי המצוה¹ הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה² כו'.

"כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווה אותך היום אינה נסתרת ממך ואינה רחוקה" וכו'.

המאמר פותח בדברים ל', יא, מתוך נאומו האחרון של משה לעם בפרשת נצבים. הפסוק מדבר על מצווה מסוימת אחת ואומר שהיא קרובה ונגישה; המאמר ישאל באיזו מצווה מדובר ומדוע היא נפתחת במילה "אנכי" ("אני").

להבין מהו המצווה הזאת דלא קאי על כל התורה כולה דה"ל [דהוה ליה למימר] כי כל המצוות^{3,4} כו' וגם מהו אשר אנכי כו'.

עלינו להבין מהי "המצווה הזאת", שהרי אין הכוונה לכל התורה כולה, כי [אילו כך היה] היה צריך לומר: "כי כל המצוות" וכו'. וגם מה פירוש "אשר אנכי" וכו'?

כאן מובאות שתי שאלות. "המצווה הזאת" בלשון יחיד אינה יכולה להתייחס לכל התורה, שאז היה הפסוק אומר "כל המצוות"; וגם יש להסביר מדוע הפסוק משתמש במילה "אנכי" — "אשר אנכי מצווה אותך".

הנה כל המצוות נק' בשם מצות⁵ הוי' כי רמ"ח מ"ע [מצוות עשה] הן רמ"ח אברים דמלכא^{6,7} ומלכא היינו בחי' הוי'.

הנה, כל המצוות נקראות "מצוות הוי'", שכן רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח "איברי המלך", ו"המלך" הוא בחינת הוי'.

התשובה מתחילה מעיקרון: כל מצווה נקראת "מצוות הוי'", כפי שנאמר בפסוק "וזכרתם את כל מצוות הוי'" (במדבר טו, לט). תיקוני הזהרה מכנה את רמ"ח מצוות העשה רמ"ח "איברי המלך", והמלך הוא הוי'; לכן כלל המצוות שייך לבחינת שם הוי'.

קטע 2 • 21

"אנכי הוי' אלקיך"

2 והנה בתחלת דבר ה' בעשרת הדברות פתח אנכי ה' אלקיך. ולכאורה אינו מובן⁸ איך שייך עליו ית'

לומר שבא להגיד שאנכי הוא הוי' אלקיך דזה לא שייך כ"א באדם

והנה, בתחילת דברו של ה' בעשרת הדיברות, פתח: "אנכי ה' אלקיך". ולכאורה אין הדבר מובן: כיצד שייך לומר עליו ית' שבא להודיע ש"אנכי" הוא הוי' אלקיך? דבר כזה שייך רק באדם

כדי להבין את המילה "אנכי", המאמר פונה לדיבר הראשון בעשרת הדיברות: "אנכי ה' אלקיך" (שמות כ, ב). מדוע ה' צריך להודיע מי הוא, כאילו הוא מציג את עצמו? הצגה כזאת מתאימה רק לאדם.

שהוא בעל גוף וציור ותמונה ידוע אשר יאמר עליו כי הוא זה⁹ משא"כ הוא ית' לית מחשבה תפיסא ביה כלל¹⁰ וכתוב כי לא ראיתם כל תמונה¹¹ ביום דבר כו'.¹²

שיש לו גוף וצורה ודמות ידועה, שאפשר לומר עליו: "זה הוא". אבל עליו ית' נאמר ש"לית מחשבה תפיסא ביה" כלל, וכתוב: "כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' וגו'".

לאדם יש גוף וצורה מוגדרת, ולכן אפשר להצביע עליו ולומר: "זה הוא". לה' אין צורה כלל: בלשון תיקוני הזוהר, "לית מחשבה תפיסא ביה", ובני ישראל "לא ראו כל תמונה" במעמד הר סיני (דברים ד, טו); לכן המילים "אנכי ה'" אינן יכולות להצביע על דבר שניתן לראות.

אך העניין כי הנה ידיעת אלקותו ית' שהוא ברא הכל מאין ליש והוא הבורא ומחדש בטובו¹³ בכל יום תמיד מעשה

אך העניין הוא כך: הידיעה על אלקותו ית' — שהוא ברא את הכול מאין ליש, ושהוא הבורא ו"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

התשובה מתחילה בידיעה שה' ברא את הכול מאין וממשיך לברוא אותו. המילים "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" לקוחות מן הברכה שלפני קריאת שמע של שחרית, ברכת יוצר.

בראשית ומהוה ומחיה את כולם כבר היה נקבע ידיעה זו בלב כל ישראל מאמינים בני מאמינים¹⁴ גם קודם מ"ת [מתן תורה] שידיעה זו היא בחי' הרגשה בנפש

בראשית, ומהוה ומחיה את כולם — ידיעה זו כבר הייתה קבועה בלב כל ישראל, "מאמינים בני מאמינים", עוד לפני מתן תורה. שכן ידיעה זו היא בבחינת הרגשה בנפש,

כל יהודי ידע זאת עוד לפני מתן תורה, שכן התלמוד (שבת צו ע"א) מכנה את ישראל "מאמינים בני מאמינים". אין זו רק מסקנה של חשיבה; הידיעה מורגשת בנפש, ולכן לא היה צורך להודיע אותה במעמד הר סיני.

כמו ראייה שהרי אין רואין את השמים והארץ וכל אשר בה ואין הדבר עושה א"ע [את עצמו] ומבשרי אחזה¹⁵ אלוה

כמו ראייה. הרי רואים את השמים ואת הארץ ואת כל אשר בהם, ודבר אינו עושה את עצמו. ו"מבשרי אחזה אלוה", הידיעה המורגשת הזאת נמשלה לראייה: אנו רואים את השמים ואת הארץ ויודעים ששום דבר אינו מביא את עצמו לידי קיום. דברי איוב "מבשרי אחזה אלוה" (איוב יט, כו) מבטאים את האפשרות לתפוס את ה' מתוך מה שאדם רואה בעצמו.

כמו שמגישין נשמתו של אדם בראות חיות הגוף וקיומו [וכמ"ש בפ' ואתחנן בד"ה וידעת היום¹⁶ כו'] כמו שמרגישים את נשמתו של אדם כשרואים את חיות הגוף ואת קיומו המתמשך. [כמו שמוסבר בפרשת ואתחנן, במאמר המתחיל "וידעת היום וגו'"]

אנו חשים בנשמתו של אדם כשרואים שגופו חי ומוסיף להתקיים; באותו אופן אנו חשים בה' כחיותו של העולם. כאן מפנה הטקסט לדיון המורחב בלקוטי תורה, פרשת ואתחנן, במאמר על "וידעת היום".

ומה שהודיע במ"ת [במתן תורה] אנכי ה' אלהיך הענין הוא כי הנה פ"י הוי' שהוא המהווה כל ההוויות

ומה שהודיע במתן תורה: "אנכי ה' אלקיך" — העניין הוא כך: פירוש הוי' הוא שהוא מהווה את כל ההוויות,

לכן ההכרזה במעמד הר סיני חייבת לבטא דבר נוסף, והשלב הראשון הוא להבין את משמעות השם הוי'. כפי שמבואר בפרדס רימונים, משמעותו היא "המהווה את כל ההוויות": השם והמילה "הויה" נובעים מאותו שורש.

כי¹⁷ הוי' לשון הוה והיו"ד שבראש התיבה להורות על התמדת הפעולה כמו ככה יעשה איוב כל הימים.¹⁸ כלומר שתמיד מהווה ומחדש מאין ליש.^{19, 20, 21}

כי הוי' הוא מלשון הוה, והיו"ד שבראש התיבה מורה על התמדת הפעולה, כמו "ככה יעשה איוב כל הימים". כלומר, הוא מהווה ומחדש תמיד מאין ליש.

השם הוי' בנוי על המילה "הוה", והיו"ד שבראשו, המשמשת תחילית לפעולה מתמשכת או עתידית, מורה שהפעולה אינה נפסקת. כך גם "יעשה" בפסוק "ככה יעשה איוב כל הימים" (איוב א, ה) מתאר מנהג קבוע של איוב. לכן הוי' פירושו שה' מהווה את העולם מאין בכל רגע ומחדש אותו תמיד.

קטע 3 • 31-4

הוי' ואנכי

3 והנה הגם שלגדולתו אין חקר²² כתיב שהתפשטות גדולתו הוא למעלה עד אין קץ כו' מ"מ הרי העולמות והנבראים הן בבחי' גדר וגבול ומספר אלף אלפין כו'²³

והנה, אף שנאמר "לגדולתו אין חקר" — כלומר, התפשטות גדולתו מגיעה למעלה עד אין קץ וכו' — מכל מקום, העולמות והנבראים הם בגדר גבול ומספר: "אלף אלפין" וכו'.

בכתוב נאמר שגדולתו של ה' אינה ניתנת לחקירה (תהילים קמה, ג), ובכל זאת העולמות שהוא בורא מוגבלים וניתנים למנייה. אפילו המלאכים שבחזון דניאל, "אלף אלפין" המשמשים אותו (דניאל ז, ט), נמנים במספר.

מן הארץ לרקיע ת"ק שנה²⁴ כו' ואעפ"כ [ואף על פי כן] אני ה' לא שנית²⁵ כתיב שאינו כדמיון הנשמה שמחיה את הגוף שמקבלת שינויים ממאורעי הגוף כו'

"מן הארץ לרקיע ת"ק שנה" וכו'. ואף על פי כן נאמר "אני הוי' לא שנית": הוא אינו דומה לנשמה המחיה את הגוף, המושפעת ממה שמתרחש בגוף וכו'.

הגמרא (חגיגה יג ע"א) אומרת שהמרחק מן הארץ לרקיע הוא מהלך של חמש מאות שנה — מרחק עצום, אך סופי. ואף על פי כן, ה' המחיה את העולמות המוגבלים הללו אומר "אני הוי' לא שנית" (מלאכי ג, ו); הוא אינו דומה לנשמה, המושפעת ממה שקורה לגופה.

והיינו מפני שאין אור א"ס ב"ה עצמו כביכול הוא שמתלבש בעולמות להחיותם ולהוותם מאין ליש

וזהו מפני שלא אור אין סוף עצמו, כביכול, הוא המתלבש בעולמות כדי להחיותם ולהוותם מאין ליש,

ה' אינו משתנה בעקבות העולמות, משום שהוא עצמו אינו נכנס לתוכם. אור אין סוף עצמו אינו מתלבש בעולמות כדי להעניק להם חיות וקיום.

אלא בחי' זיו והארה משמו ית' בלבד וכמ"ש כי נשגב שמו לבדו²⁶ הודו על ארץ וכו'.

אלא רק זיו והארה משמו יתברך, כמו שנאמר: "כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ" וכו'.

מה שנכנס לעולמות הוא רק קרן אור משמו. את הפסוק "כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ" (תהילים קמח, יג) דורשים כך: שמו נשגב למעלה, ורק "הודו" — זיו והארה — מגיע לארץ.

ואף גם זאת על ארץ דוקא וככה התהוות כל המדרגות עליונים מריש כל דרגין אינן אלא בבחי' זיו

וכמ"ש והחכמה מאין תמצא²⁷ מבחי' שהוא אין ואפס.

וגם זאת — דווקא על הארץ. וכך גם התהוות כל המדרגות העליונות, מ"ריש כל דרגין", אינה אלא בבחינת זיו, כמו

שנאמר: "והחכמה מאין תמצא" — מבחינה שהיא אין ואפס.

גם הארה זו מגיעה רק ל"ארץ", למדרגות התחתונות; ואף המדרגות העליונות ביותר, מ"ריש כל דרגין" ולמטה, מתהוות רק מהארה. את שאלת איוב "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב) קוראים כאן כך: החכמה נמצאת מן האין — ממדרגה שבטלה עד כדי כך שהיא נקראת "אין".

ואינו תופס מקום (ועמ"ש מזה בד"ה וירא ישראל²⁸ את היד הגדולה כו' ובביאור ע"פ אחרי ה' אלקיכם

תלכו)²⁹

ואינו תופס מקום. (ועיין במה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "וירא ישראל את היד הגדולה" וכו', ובביאור על הפסוק "אחרי הוי' אלקיכם תלכו".)

הארה זו אינה תופסת מקום לעצמה, שכן היא בטלה לחלוטין למקורה. כאן מופנים לשני מאמרים המרחיבים בעניין: המאמר על "וירא ישראל את היד הגדולה" (שמות יד, לא), והביאור על "אחרי הוי' אלקיכם תלכו" (דברים יג, ה) בלקוטי תורה, ראה.

דהיינו בחי' זיו בלבד וזיו זה נמשך ע"י בחי' צמצום והתפשטות שהוא בחינת יו"ד ובחי' ה' לצמצם

ולהעלים שלא יתגלה אלא בחי' זיו כו' ואח"כ המשכה והתפשטות בחינת ו"ה כו'.

כלומר, רק בחינת זיו. זיו זה נמשך באמצעות צמצום והתפשטות: בחינת יו"ד ובחינת ה"א, לצמצם ולהעלים, כדי

שתתגלה רק בחינת זיו וכו'; ולאחר מכן באות המשכה והתפשטות, בחינת ו"ה וכו'.

הזיו נמשך בשני שלבים, כנגד אותיות השם. היו"ד והה"א הראשונה הן צמצום והעלם, כדי שתתגלה רק הארה; הווי"ו והה"א האחרונה הן המשכה והתפשטות שבאות לאחר מכן.

הרי בחיי הוי' שהוא כללותך ההשתלשלות של כל העולמות וכן בפרטיות בכל ההשתלשלות מעילה לעילה כו' הכל בבחי' הוי' צמצום והתפשטות כו'.

נמצא שבחינת הוי' היא כללות ההשתלשלות של כל העולמות, וכן בפרט, בכל ההשתלשלות מעילה לעילה וכו': הכול הוא בבחינת הוי' — צמצום והתפשטות וכו'.

נמצא שהשם הוי' מתאר את כל השתלשלות העולמות ככלל, וגם כל שלב ושלב בתוכה, שבהם כל עילה מביאה לידי העילה שאחריה באמצעות צמצום ולאחריו התפשטות. בכל מקום שיש בו התהוות, פועלת התכנית של הוי'.

אך הגורם להי' ות צמצום זה ובחי' הוי' זו שהרי כתיב אני הוי' הוא שמי³⁰ שאין זה אלא בחי' שם שהוא לזולתו ואינו ממהות עצם הדבר כלל

אך מה גורם לצמצום הזה ולבחינה הזאת של הוי' להתהוות — הרי כתוב: "אני הוי', זה שמי", והרי זו רק בחינה של שם, שם שנועד לאחרים ואינו שייך כלל למהות הדבר עצמו —

אך להוי' עצמה יש גורם. הכתוב אומר "אני הוי', זה שמי" (ישעיהו מב, ח), ושם קיים רק כדי שאחרים יוכלו לקרוא לאדם בשמו; הוא אינו מבטא את מהותו העצמית.

אלא אנכי מי שאנכי היינו בחי' עצמותו ומהותו כביכול כלומר אנכי בעצמי ולא שמי שאינו קורא בחי' זו בשם כלל ולהיות אנכי הוי'

אלא אנכי, מי שאנכי, כלומר בחינת עצמותו ומהותו כביכול; כלומר, "אני עצמי" ולא שמי, שכן בחינה זו אינה נקראת בשם כלל. וכיצד תהיה בחינת אנכי להוי',

מה שמביא להתהוות הצמצום ולשם הוי' הוא אנכי, עצמותו של ה' — "מי שאנכי": לא שמו, אלא הוא עצמו, שאין לו שם כלל. השאלה כעת היא כיצד אנכי נעשה הוי'.

דהיינו שלהיות נמשך בחי' הוי' להוות העולמות בבחי' שם הוי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] בהשתלשלות וירידות המדרגות כו'

כלומר, כיצד תימשך בחינת הוי' כדי להוות את העולמות בשם הוי', בבחינת ממלא כל עלמין, באמצעות השתלשלות וירידת המדרגות וכו',

התהוות הוי' מאנכי פירושה ששם הוי', ממלא כל עלמין, המחיה כל עולם לפי מידתו, נמשך כדי לברוא את העולמות, מדרגה אחר מדרגה.

מבחי' אנכי שאינו נתפס בדר עלמין והוא קדוש ומובדל ואינו נק' בשם כו' כ"ז [כל זה] הוא מפני

מבחינת אנכי, שאינה נתפסת בתוך העולמות, והיא קדושה ומובדלת ואינה נקראת בשם וכו' — כל זה מפני

הוי' זו נמשכת מאנכי, ששם עולם אינו יכול לתפוס, שהיא קדושה ומובדלת ואין לה שם. המאמר עומד להסביר מדוע הדבר נעשה כך.

כי אלקיך אנכי³¹ שע"י שאתה ישראל ממשיך בקרבך אלקות הרי בזה ממשיך ג"כ להיות הוי' מבחי' אנכי כי באתערותא דלתתא תליא מילתא

כי "אלקיך אנכי": באמצעות כך שאתה, ישראל, ממשיך אלקות בקרבך, אתה ממשיך גם את הוי' שתתהווה מבחינת אנכי, שהרי הדבר תלוי באתערותא דלתתא.

הסיבה טמונה במילה "אלקיך": כאשר יהודי ממשיך אלקות לתוכו והופך את ה' לאלוקיו, הוא גורם בכך להוי' להימשך מאנכי. זהו העיקרון שלפיו המתרחש למעלה תלוי באתערותא דלתתא.

והיינו ע"י המצות שהמצות הם מצות הוי' פ"י שתלויים ורמוזים בשם הוי' יש שרמוזים ביו"ד ויש שרמוזים בה"א [בית הלל אומרים] כו' וכמו אשר יעשה אותם האדם למטה כך יעורר למעלה בחינת יו"ד כו'.

וזה נעשה באמצעות המצוות, שהן מצוות הוי', כלומר, קשורות בשם הוי' ורמוזות בו: יש מהן שרמוזות באות יו"ד ויש שרמוזות באות ה"א וכו'. וכפי שהאדם מקיים אותן למטה, כך הוא מעורר למעלה את בחינת יו"ד וכו'.

האתערותא דלתתא היא קיום המצוות, שכל אחת מהן מושרשת באות מסוימת בשם הוי' — יש ביו"ד ויש בה"א. כאשר אדם מקיים מצווה למטה, הוא מעורר למעלה את האות המקבילה.

4 וממשיך וכו' [ועמ"ש בד"ה רני ושמחי^{32, 33} בת גבי וזהו ה' צלך]³⁴ וכמ"ש וזכרתם את כל מצות³⁵ הוי' ועשיתם אתם אתם כתיב^{36, 37}

וממשיך וכו' [ראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "רני ושמחי בת [ציון]", בעניין "זוהו [פירוש] ה' צלך"]. וכמו שכתוב: "וזכרתם את כל מצוות הוי' ועשיתם אותן" — כתוב "אתם".

קיום המצוות ממשיך את הוי' למעלה. כאן מפנים למאמר בתורה אור "רני ושמחי בת ציון", המבאר את הפסוק "ה' צלך" (תהלים קכא, ה): כשם שצל נע בעקבות האדם שמטיל אותו, כך מה שנמשך למעלה בא בעקבות מעשיו של האדם למטה. במילים "ועשיתם אותן" (במדבר טו, לט), המילה "אותן" כתובה בלי וי, ואפשר לקרוא אותה "אתם". הגמרא (סנהדרין צט, ב) דורשת זאת כאילו האדם עושה את עצמו, והזוהר דורש כאילו הוא "עושה" את ה' למעלה.

וכמו ויעש דוד שם^{38, 39} כו' [וע' בזהר ח"ג [חלק ג'] פ' בחקתי דף קי"ג⁴⁰ ובאגה"ק [ובאגרת הקודש] על פסוק זה⁴¹ ועמ"ש בפ' בענין וזכרתם כו']:⁴²

וכמו שכתוב: "ויעש דוד שם" וכו'. [ראו בזהר חלק ג', פרשת בחוקותי, דף קיג, ובאגרת הקודש על פסוק זה; וראו מה שנכתב בפרשה בעניין "וזכרתם" וכו'.]

בדומה לכך, הזוהר דורש את הפסוק "ויעש דוד שם" (שמואל ב ח, יג) כך שבקיום מצוות התורה דוד, כביכול, "עשה" את השם הקדוש למעלה. כאן מפנים גם לאגרת הקודש, המבארת את הפסוק, ולדיון נוסף בעניין "וזכרתם".

שלמות הנשמה והתשובה

5 ב והנה כתיב תמים תהיה עם^{43,44,45} ה' אלהיך. פיי כשיהיה הוי' נמשך להיות אלקיך דהיינו עיי

המצות

2. והנה נאמר: "תמים תהיה עם ה' אלקיך". פירוש הדבר: כאשר הוי' נמשכת להיות "אלקיך", כלומר, באמצעות המצוות,

הפרק השני פותח בדברים י"ח, י"ג: "תמים תהיה עם ה' אלקיך". המאמר מפרש זאת לאור הפרק הראשון: כאשר הוי' נמשכת למטה ונעשית "אלקיך" — דבר המתרחש באמצעות המצוות — האדם נעשה תמים ושלם.

אזי תהיה תמים ושלם בכל איברי הנפש [ועי' בזהר פרשה שלח דקס"ו⁴⁶ אי קס"ג בי וברע"מ] וברע"מ
מהימנא] פי פנחס דף ר"ל סע"א [סוף עמוד א]⁴⁷ משא"כ אם חסר מצוה⁴⁸ אי או פגם בה הרי נעשה מחוסר
אבר

אז תהיה שלם בכל איברי הנפש [ראו בזהר, פרשת שלח, דף קס"ו ע"א, קס"ג ע"ב, וברע"מ מהימנא, פרשת פינחס,
דף ר"ל ע"א]; אבל אם החסיר מצווה אחת או פגם בה, הרי הוא נעשה חסר איבר.

שלמות פירושה שלמות בכל איברי הנפש, שכן לנפש יש איברים רוחניים כפי שלגוף יש איברים גשמיים; ההפניה שבסוגריים מצינת
קטעים בזהר העוסקים בפסוק הזה. מי שהחסיר אפילו מצווה אחת, או פגם בה, דומה לאדם שחסר לו איבר.

כי שלימות אברי הנפש תלוי בהמשכת אברין דמלכא שהן המצוות שהן הן חיות אברי הנפש ובלעדן אין
להם קיום וחיות.

כי שלמות איברי הנפש תלויה בהמשכת "איברי המלך", שהם המצוות; הן עצמן החיות של איברי הנפש, ובלעדיהן
[לאיברים] אין קיום ואין חיות.

כל מצווה היא אחד מ"איברי המלך", והמשכתה מעניקה חיות לאיבר המקביל בנפש. בלי המצוות אין לאיברי הנפש קיום ואין להם חיות.

אך אם כבר חטא על הנפש ופגם באיזה מצוה הן שעבר על ל"ת [לא תעשה] או שביטל מ"ע [מצוות עשה]

אבל אם כבר חטא ופגם במצווה כלשהי, בין שעבר על איסור ובין שביטל מצוות עשה,

כעת המאמר שואל מה קורה לאחר חטא — בין אם האדם עשה דבר שהתורה אוסרת ובין אם נמנע מלעשות דבר שהיא מצווה עליו. כך או
כך, מצווה נפגמה ואיבר בנפש ניזוק.

וצריך לתקן הפגם והחסרון מה תהיה תקנתן הנה ע"ז נאמר כי המצוה הזאת דקאי על התשובה דלעיל מיניה כתיב

והוא צריך לתקן את הפגם ואת החיסרון — מה יהיה תיקונם? על כך נאמר: "כי המצוה הזאת", והכוונה לתשובה; שהרי ממש לפניו נאמר,

פגם וחיסרון טעונים תיקון, ו"כי המצוה הזאת" היא התיקון: הכוונה לתשובה, שעליה מדבר הפסוק הקודם. כך נענית השאלה הראשונה של הפרק הראשון: "המצוה הזאת", בלשון יחיד, היא המצוה האחת שמתקנת את האחרות.

כי תשוב אל⁴⁹ ה' כו' כי תשובה תשוב^{50,51} ה' וה' זו יש בה מילוי יו"ד והיא המצוה אשר אנכי מי שאנכי מצוך כו'

"כאשר תשוב אל הוי' וגו'". שכן "תשובה" היא "תשוב ה'" — הה"א תשוב, ובה"א הזאת יש מילוי של יו"ד. וזו המצוה "אשר אנכי" — "מי שאנכי" — "מצוך וגו'".

הפסוק שלפני פסוקנו הוא "כאשר תשוב אל ה' אלקיך" (דברים ל', י'). המילה "תשובה" נדרשת כ"תשוב ה'", כלומר, הה"א תשוב; והה"א הזאת ממולאת ביו"ד, כפי שמוסבר בפסקה 9. התשובה היא המצוה הניתנת מ"אנכי" — "מי שאנכי".

(וכ"כ [וכן כתב] ברי"ח [בראשית חכמה] פ"א משער התשובה בשם הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן]⁵² דפסוק כי המצוה הזאת קאי על מצות התשובה):^{53,54,55}

(וכך כותב ראשית חכמה, בפרק א' משער התשובה, בשם הרמב"ן, שהפסוק "כי המצוה הזאת" מתייחס למצוות התשובה).

ההערה מוסיפה חיזוק מראשית חכמה, המביא את דעת הרמב"ן ש"המצוה הזאת" היא התשובה. נימוקו של הרמב"ן, על דברים ל', י"א, הוא שכל התורה כולה הייתה נקראת "כל המצווה"; לכן "המצוה הזאת" חייבת להתייחס לתשובה.

6 וביאור ענין זה הנה תשובה היא בחי' רפואה וכמ"ש ארפא משובתם⁵⁶ (ועמ"ש מזה בד"ה צאינה וראינה^{57,58} ס"פ בראשית)

ביאור העניין הוא שתשובה היא בחינת רפואה, כמו שכתוב: "ארפא משובתם" — ארפא את דרכם הסוררת (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "צאינה וראינה", בסוף פרשת בראשית).

כדי להסביר מדוע תשובה נעלית משאר המצוות, המאמר מכנה אותה רפואה, על פי הושע יד, ה: "ארפא משובתם". המילה "משובתם" באה מאותו שורש כמו "תשובה". כאן מפנה המאמר למאמר בתורה אור, "צאינה וראינה", שבו מבואר העניין בהרחבה.

וכמו שהרפואה גשמיות לחולי הגוף היא יקרה יותר ועליונה ממאכלי הגוף שעליהם יחיה האדם מאחר שהיא המתקנת את כל החיות להיותן חיים מתוקנים כו'.

וכשם שרפואה גשמית למחלות הגוף יקרה ונעלית יותר ממזונות הגוף, שבאמצעותם האדם חי, שכן היא מתקנת את כוחות החיים כולם ומביאה אותם למצב של חיים מתוקנים, וכו'.

הרפואה יקרה מן המזון: המזון מקיים את האדם, אך הרפואה מתקנת את כוח החיים עצמו לאחר שנפגע, כדי שיוכל לחיות שוב באופן בריא.

כך תשובה היא במדרגה עליונה יותר מכל המצות שהן המשכות חיות הנפש משם הוי' ומאחר שפגם בשם הוי' ע"י שחיסר מצוה התלויה ביו"ד של שם או בה"א [בית הלל אומרים] כו'.

כך התשובה היא במדרגה נעלית יותר מכל המצוות, שהן המשכות של חיות הנפש משם הוי'. וכיוון שאדם פגם בשם הוי' בכך שלא קיים מצווה התלויה באות יו"ד שבשם, או באות ה"א, וכו'.

המצוות דומות למזון: הן ממשיכות חיות לנפש משם הוי', ואילו התשובה דומה לרפואה. חטא, שנעשה באמצעות אי"קיום מצווה הקשורה באחת מאותיות השם, פוגם בהוי' עצמו; לכן התיקון צריך לבוא ממדרגה שלמעלה מהוי', כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

קטע 5 • 71-8

מן העומק

7 והתשובה היא באה לתקן ולהמשיך הוי'. לכך צ"ל התשובה מגעת למעלה מעלה לבחי' אנכי הוא עצמותו ית' להמשיך בחי' הוי' משם למלאות הפגם והחסרון.⁵⁹

והתשובה באה לתקן ולהמשיך את הוי'. לכן עליה להגיע למעלה מעלה, לבחינת אנכי, שהיא עצמותו ית', ומשם להמשיך את בחינת הוי' כדי למלא את הפגם והחסרון.

מאחר שהחטא פגם בהוי' עצמה, התשובה צריכה להגיע מעל הוי', אל אנכי — עצמותו של ה' — ולהמשיך משם מחדש את הוי'. רק מקור גבוה מן הבחינה שנפגמה יכול למלא את הפגם והחסרון.

וכמ"ש ממעמקים קראתיך⁶⁰ ה' עומקא דבירא שכמו מעיין שנתמעטו מימיו עד"מ שצריך לחפור בעומק עד המקור שמשם נובעין המים להמשיך משם כך ממעמקים בחי' עומקא דבירא ומקורא דכולא (ע' [עייין] בזהר ח"ב [חלק ב'] בשלח דס"ג ע"ב)⁶¹

וכמו שכתוב: "ממעמקים קראתיך הוי'" — "עומקא דבירא", עומק הבאר. משל למעיין שמימיו התמעטו: צריך לחפור לעומק, עד המקור שממנו נובעים המים, ולהמשיך משם. כך "ממעמקים" היא בחינת "עומקא דבירא" ו"מקורא דכולא" (ראו זהר, חלק ב, בשלח, דף סג ע"ב),

מזמור קל פותח במילים "ממעמקים קראתיך הוי'", וזהר מפרש את "המעמקים" כ"עומקא דבירא" — עומק הבאר. כשם שכאשר מימיו של מעיין התמעטו צריך לחפור עד המקור, כך התשובה מגיעה אל "עומקא דבירא" ואל "מקורא דכולא" — מקור הכול.

דהיינו בחיי אנכי משם קראתיך הוי' כלומר שעייז קורא וממשיך שם הוי' להיות חידוש התהוות החיות כלומר, בחינת אנכי: משם "קראתיך הוי'". במילים אחרות, באמצעות כך קוראים וממשיכים את שם הוי', כדי שתתחדש התהוות החיות.

המקור העמוק ביותר הוא אנכי, ומשם האדם "קורא" להוי', כלומר ממשיך מחדש את שם הוי'. כך מתחדשת התהוות החיות שהחטא פגם בה.

והיינו בחיי ר"ה [ראש השנה] זה היום תחלת מעשיך⁶² זכרון ליום ראשון⁶³ שהוא זמן התחדשות החיות כללי של כל השנה כו'.⁶⁴

וזהו בחינת ראש השנה: "זה היום תחילת מעשיך, זכרון ליום ראשון", שכן זהו זמן התחדשות החיות הכללית של השנה כולה, וכו'.

התחדשות זו היא בחינת ראש השנה, שעליו אומרים בתפילה: "זה היום תחילת מעשיך, זכרון ליום ראשון". ביום זה מתחדשת החיות הכללית של השנה כולה, וזהו המקור שממנו התשובה ממשיכה מאנכי.

8 והנה עיקר התשובה בלב ממעמקים מעומקא דליבא לצעוק אל ה' בצר לו וכמ"ש צעק לבם⁶⁵ לבם דוקא וצעק לשון אסיפה

והנה, עיקר התשובה הוא בלב: "ממעמקים" — מעומק הלב, לצעוק אל ה' בעת צרתו, כפי שנאמר: "צעק לבם" — לבם דווקא. ו"צעק" הוא לשון של איסוף,

עיקרה של התשובה הוא בלב: "ממעמקים" פירושו מעומק הלב, לצעוק אל ה' בעת צרה. איכה ב, יח אומר: "צעק לבם", ומדגיש את הלב; והמילה "צעק" משמעה גם "אסף".

כמו ויצעק איש אפרים⁶⁶ שיאסוף אליו ית' לבו רוחו ונשמתו⁶⁷ מקרב איש ולב עמוק⁶⁸ וממעמקים⁶⁹ לשון רבים כי יש עומק למעלה מעומק ומבקשי ה' יבינו כל⁷⁰

כמו בפסוק "ויצעק איש אפרים", כלומר, הוא אוסף אליו יתברך את לבו, את רוחו ואת נשמתו, מתוך "קרב איש ולב עמוק". "ממעמקים" היא לשון רבים, משום שיש עומק למעלה מעומק; ו"מבקשי הוי' יבינו כל".

בשופטים יב, א, "ויצעק" פירושו שאנשי אפרים נאספו והתכנסו; כך גם צעקת התשובה אוספת אל ה' את לבו, רוחו ונשמתו של האדם, על פי לשונות מאיוב לד, יד ומתהילים סד, ז. המילה "ממעמקים" היא בלשון רבים, ומלמדת שיש עומקים לפנינו מעומקים; את זאת יבינו "מבקשי הוי'", כפי שנאמר במשלי כח, ה.

כי כאשר ישים האדם אל לבו אל תוכו ותוך תוכו נקודת לבבו האמיתית עוד יוסף אומץ פנימיות הלב עד אשר אין שליט ברוח לכלוא⁷¹ כו'

כי כאשר האדם מפנה את לבו פנימה, אל תוכו ואל תוכו של תוכו, אל נקודת לבבו האמיתית, פנימיות הלב מתחזקת והולכת, עד ש"אין שליט ברוח לכלוא [אותה] וגו'".

כאשר האדם פונה פנימה, אל הנקודה האמיתית שבלבו, פנימיות הלב הולכת ומתחזקת, עד שאין עוד אפשרות לעצור את הרוח, כלשון קהלת ח, ח.

והוא בחי' בניה שנאמר לע"ל [לעתיד לבוא] בבכי יבואו^{72,73} שבוכה מעצמו ומאליו הלך וגעו⁷⁴ והוא בחי' תעלומות הלב.

וזהו בחינת הבכיה, שעליה נאמר לעתיד לבוא: "בבכי יבואו". האדם בוכה מאליו ומעצמו, "הלך וגעו", וזהו בחינת "תעלומות הלב".

זהו בכיה המתעוררת מאלוה. ירמיהו אומר על העתיד לבוא: "בבכי יבואו". בדומה לפרות ש"הלך וגעו", האדם בוכה בלי להחליט על כך; וזהו בחינת "תעלומות הלב".

קטע 6 • 91

"אנכי אנכי הוא" ו"היום"

9 וזהו מ"ש בכתבי האריז"ל [האריז' זכרוננו לברכה]^{75,76} שמי שאינו בוכה בימים נוראים⁷⁷ אין נשמתו שלימה. וזהו ענין תשוב ה' במילוי יו"ד שהה"א היא בחי' תשובה עילאה שהיא מעומק הלב ומילוי היו"ד היא בחי' תעלומות לב⁷⁸ שבהעלם כו'

וזהו שכתוב בכתבי האריז' ז"ל: מי שאינו בוכה בימים הנוראים, נשמתו אינה שלמה. וזהו ענין "תשוב ה'" במילוי יו"ד: הה"א היא בחינת תשובה עילאה, הנובעת מעומק הלב, ומילוי היו"ד הוא בחינת "תעלומות הלב", המצויות בהעלם וכו'.

דברי האריז' שמי שאינו בוכה בימים הנוראים נשמתו אינה שלמה מתייחסים לבכי הפנימי הזה. ב"תשוב ה'", הה"א היא בחינת תשובה עילאה, הנובעת מעומק הלב, והיו"ד הממלא את הה"א היא תעלומות הלב העמוקות עוד יותר.

(ועי' בסה"מ [בספר הדרת מלך] סי' קנ"ו בענין עומקא דבירא ועומקא דכולא ועי' בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] בזהר פ' אמור דצ"ג ע"ב גבי לך אמר לבי^{80, 79} ולשון תעלומות לב הוא בתהלים סי' מ"ד ועמ"ש מזה בדי"ה ביום השמיני שלח)^{81, 82}

(ראו ספר הדרת מלך, סימן קנ"ו, בענין עומקא דבירא ועומקא דכולא; וראו פירוש הרמ"ז על הזוהר, פרשת אמור, דף צ"ג ע"ב, בענין "לך אמר לבי". הביטוי "תעלומות לב" מופיע בתהלים, פרק מ"ד; וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ביום השמיני שלח").

ההערה שבסוגריים מפנה למקורות נוספים: ספר הדרת מלך בענין שתי המעמקים; פירוש הרמ"ז על דברי הזוהר בענין "לך אמר לבי" (תהלים כ"ז, ח'); מקור הביטוי "תעלומות לב" (תהלים מ"ד, כ"ב); ומאמר לקוטי תורה "ביום השמיני שלח".

וזהו אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך⁸³ למעני ב"פ [ב' פעמים] אנכי כנגד ב' מעמקי הלב⁸⁴ שבהם ועי' מתלבש אור א"ס ב"ה בעצמו כביכול בבחי' הוא

וזהו "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני": "אנכי" נאמר פעמיים כנגד שני מעמקי הלב, שבהם ועל ידם מתלבש אור אין סוף ברוך הוא עצמו, כביכול, בבחינת "הוא".

בישעיהו מ"ג, כ"ה נאמר: "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך"; הכפילות של "אנכי" מקבילה לשני מעמקי הלב. דרכם מתלבשת עצמותו של ה', כביכול, בבחינה הנקראת "הוא", כדי למחות את החטא.

(עיין בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] בערך הוא ובע"ח [ובעץ חיים] דפוס דובראוונא שלי"ג ספ"ב [סוף פרק ב'] ובזח"ג [ובזהר חלק ג] קרח דקע"ח ב' ע"פ ועבד הלוי הוא^{85, 86, 87} אמור ק' ע"ב. האזינו דרי"צ ע"א⁸⁹ תרומה דקע"ז ב' ע"פ הוא עשנו^{91, 92} ועמ"ש ע"פ לך לך⁹³ מענין הוא עשנו)

(ראו פרדס, ערכי הכינויים, בערך "הוא"; ועץ חיים, דפוס דובראוונא, שער ל"ג, סוף פרק ב'; וזהר חלק ג', קרח, דף קע"ח ע"ב, על הפסוק "ועבד הלוי הוא"; אמור, דף ק' ע"ב; האזינו, דף ר"צ ע"א; תרומה, דף קע"ז ע"ב, על הפסוק "הוא עשנו"; וראו מה שנכתב על הפסוק "לך לך" בענין "הוא עשנו").

כאן מובאים מקורות על הבחינה הנקראת "הוא": הפרדס, עץ חיים ומקומות בזהר העוסקים בפסוקים "ועבד הלוי הוא" (במדבר י"ח, כ"ג) ו"הוא עשנו" (תהלים ק', ג'). על פי דברי הזוהר, "הוא" הוא הנסתר, שאינו נקרא בשם.

להיות מוחה פשעיך ע"י המשכת י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] נושא עון ועובר על פשע⁹⁴ והכח הזה שיש בתשובה הוא מפני

להיות "מוחה פשעיך" באמצעות המשכת שלוש עשרה מידות הרחמים: "נושא עון ועובר על פשע". והכוח שיש בתשובה נובע מכך ש...

בחינת "הוא" נמשכת כדי למחות את החטאים באמצעות שלוש עשרה מידות הרחמים, שעליהן נאמר במיכה ז', י"ח: "נושא עון ועובר על פשע". כעת מבאר המאמר מהיכן נובע כוחה של התשובה.

כי נעוץ תחלתן בסופן⁹⁵ וסופן בתחלתן⁹⁶ שעיי התשובה שממטה למעלה הרי נעוץ סופן בתחלתן ועייז נמשך בחיי מלמעלה למטה הוא בחיי נעוץ תחלתן בסופן

”נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן”: על ידי התשובה, העולה ממטה למעלה, ”נעוץ סופן בתחלתן”; ועל ידי כך נמשכת הבחינה מלמעלה למטה, שהיא בחינת ”נעוץ תחלתן בסופן”.

ספר יצירה אומר על הספירות שסופן נעוץ בתחלתן ותחלתן בסופן. התשובה עולה ממטה למעלה ומחברת את התחתון ביותר לעליון ביותר — ”סופן בתחלתן”; ועל ידי כך נמשך העליון אל התחתון — ”תחלתן בסופן”.

(וכמ”ש בזו”ג [בזהר חלק ג] ויקרא דט”ז ע”א⁹⁷ מאן ישוב⁹⁸ כו’ ועמשי”ל [ועיין מה שכתוב לעיל] מזה כפ’ פנחס בד”ה צו כו’ את קרבני כו’)

(וכמו שכתוב בזהר חלק ג, ויקרא, דף ט”ז ע”א: ”מאן ישוב” וכו’; וראו מה שנכתב לעיל על כך בפרשת פינחס, במאמר המתחיל ”צו וגוי את קרבני וגוי”.)

הזוהר (ויקרא ט”ז ע”א) שואל על הפסוק ”ישוב ירחמנו” (מיכה ז, י”ט): ”מי ישוב?”, ומשיב שעתיקא קדישא חוזר להתגלות ולגלות את מה שהיה נסתר קודם לכן; כל זה נקרא תשובה. המאמר מפנה גם למאמר ”צו... את קרבני” שבפרשת פינחס.

ולכן נאמר על מצות התשובה אשר אנכי מצוך היום כי כל המצות הם מצות הוי’ משא”כ תשובה היא למעלה בבחי’ אנכי.

ולכן נאמר על מצוות התשובה: ”אשר אנכי מצורך היום”, שכן כל המצוות הן מצוות הוי’, ואילו התשובה היא למעלה, בבחינת ”אנכי”.

כך מתיישבת השאלה השנייה שבפרק א’. שאר המצוות הן ”מצוות הוי’”, ואילו התשובה מגיעה לבחינת ”אנכי”; לכן נאמר עליה בפסוק ”אשר אנכי מצורך”.

וביאור ענין היום כי מה שאנכי מצורך לשון צוותא והתקשרות היינו בהיום לעשותם כי נעוץ תחלתן בסופן דוקא הוא גילוי בחיי אנכי בעוה”ז עולם המעשה ולא למחר לקבל שכרם⁹⁹

וביאור עניינו של ”היום”: ”אנכי מצורך” — המילה ”מצורך” קשורה ללשון חיבור והתקשרות; והכוונה היא ל”היום לעשותם”, שכן ”נעוץ תחלתן בסופן” דווקא. זהו גילוי בחינת ”אנכי” בעולם הזה, עולם המעשה, ולא ”למחר לקבל שכרם”,

המילה ”מצורך” נקראת כקשורה למילה ”צוותא”, שמשמעותה חיבור: באמצעות תשובה ”אנכי” מתקשר לאדם. הדבר מתרחש ”היום”, בעולם הזה, עולם המעשה, שכן כפי שאומרת הגמרא (Avodah Zarah 3a) על המילים ”אשר אנכי מצורך היום”, היום נועד לעשייתן, והשכר מגיע לאחר מכן.

כי ביו”ד נברא העוה”ב [העולם הבא]¹⁰⁰ והיינו יו”ד משם הוי’ ולכן שם אין בחירה ביד האדם כו’:¹⁰¹

כי העולם הבא נברא ביו”ד, וזו היו”ד של שם הוי’; ולכן שם אין לאדם בחירה חופשית וכו’.

השכר שייך לעולם הבא, שעליו אומרת הגמרא (Menachos 29b) שהוא נברא באות יו”ד, היו”ד של הוי’. שם כבר אין לאדם בחירה חופשית; גילוי ”אנכי”, שהוא למעלה מהוי’, מתאפשר באמצעות מעשיו של האדם בעולם הזה.

לא נפרדת ולא רחוקה

10 ג והנה כתיב לא נפלאה היא ממך¹⁰² כו' שלא יאמר האדם הואיל והוא מדרגה גבוהה מאד נעלה בחי' אנכי מי שאנכי איך אגיע לזה.

ג. והנה כתוב: "לא נפלאה היא ממך" וגו', כדי שלא יאמר אדם: "הואיל ומדובר במדרגה גבוהה ונעלית מאוד, בבחינת 'אנכי' — אני, מי שאני, איך אוכל להגיע אליה?"

הפרק השלישי פונה למילים הבאות בפסוק: "לא נפלאה היא ממך". אדם עלול לחשוב שתשובה, המגיעה עד "אנכי" — עצמותו של ה' ממש — נעלה מכדי שיוכל להשיגה אי פעם.

לכך אמר לא נפלאה נפלאה מלשון כי יפליא לנדור נדר¹⁰³ כו' שהוא לשון הפרשה והבדלה כלומר שאין מדרגה זו מובדלת ומופרשת ממך ולא מופרדת ממך שאינך בבחי' נפרד ממנה ולא רחוקה היא בריחוק ההשגה:

לכן נאמר "לא נפלאה": המילה "נפלאה" קשורה לביטוי "כי יפליא לנדור נדר" וגו', שמשמעותו הפרשה והבדלה. כלומר, מדרגה זו אינה מובדלת ומופרשת ממך, ואף אינה נפרדת ממך, שהרי אינך במצב של נפרדות ממנה; וגם "לא רחוקה היא" מבחינת מרחק ההשגה.

התשובה קוראת את "נפלאה", שפירושה "נסתרת", בזיקה ל"יפליא" שבפסוק "כי יפליא לנדור נדר" (במדבר ו, ב), המתאר את נדר הנזיר; המילה מבטאת הפרשה. הפסוק אומר שמדרגה זו אינה מופרשת ממך כלל, ו"לא רחוקה היא" מוסיף שגם מבחינת ההבנה היא אינה רחוקה ממך.

11 לא בשמים הוא¹⁰⁴ ולא מעבר לים הוא.¹⁰⁵ שמים הוא בחי' מקיף עליון כמו שמים לרום¹⁰⁶ שאינו נראה על הארץ

"לא בשמים הוא", ו"לא מעבר לים הוא". שמים הם בחינת מקיף עליון, כמו "שמים לרום", שאינם נראים מן הארץ;

הפסוקים הבאים אומרים שהמצווה "לא בשמים" ו"לא מעבר לים". "שמים" מסמלים מקיף עליון — אור מקיף שנשאר למעלה ואינו מתגלה למטה, כשם שהשמים, שהם "לרום" (משלי כה, ג), אינם נראים ממש מן הארץ.

כי גוון תכלת הנראה לעינינו הוא מראה האויר ולא מראה השמים (ועמ"ש בד"ה בעצם היום הזה נמול¹⁰⁷ בענין מי יעלה לנו השמימה¹⁰⁸ ר"ת [ראשי תיבות] מילה וס"ת [וסופי תיבות]¹⁰⁹ הוי"ע ע"ש) ועבר לים הוא ג"כ בחי מקיף¹¹⁰

כי הצבע התכול הנראה לעינינו הוא מראה האויר ולא מראה השמים. (ועיינו כמה שכתוב במאמר המתחיל "בעצם היום הזה נמול", בעניין "מי יעלה לנו השמימה", שראשי התיבות שלו הם מילה וסופי התיבות שלו הם הוי"; עיינו שם.) וגם "מעבר לים" הוא בחינת מקיף,

הכחול שאנו רואים הוא צבע האויר, ולא צבע השמים עצמם. הסוגריים מפנים למאמר על "בעצם היום הזה נמול", שבו נדרש הפסוק "מי יעלה לנו השמימה" (דברים ל, יב), כפי שמוכח בתיקוני זוהר, כך שראשי התיבות שלו יוצרים את המילה "מילה", וסופי התיבות את השם הוי".

כי ים הוא ים החכמה ועבר לים הוא המקיף שעליו כי הגם שבאמת בחי אנכי כו' הנ"ל הוא בבחי מקיף ומקיף דמקיף כו'.

כי הים הוא ים החכמה, ו"מעבר לים" הוא המקיף שמעליו. ואף שאכן בחינת "אנכי" וכו' שהוזכרה לעיל היא בבחינת מקיף, ואף מקיף דמקיף וכו',

"הים" הוא ים החכמה, ו"מעבר לים" הוא המקיף שמעל החכמה. המאמר מבהיר שאנכי הוא אכן בחינה מקיפה, ואף מקיף של המקיף.

עכ"ז [עם כל זה] אינו דומה לשמים ועבר לים כי אעפ"כ [אף על פי כן] קרוב אליך הדבר¹¹¹ כו' ה' דבר בחי ב' ההי"ן מחשבה ודבור הוא דברה' במאמר אחד יכול להבראות¹¹² בפ"ך היינו ע"י התורה דברי אשר שמת בפיך¹¹³

בכל זאת אין הדבר דומה ל"שמים" ול"מעבר לים", שכן בכל זאת "הדבר קרוב אליך" וכו': הה"א של "הדבר" היא בחינת שתי ההי"ן, מחשבה ודיבור; זהו דבר ה', שעליו נאמר "בדיבור אחד יכול להיבראות". "בפיך" — כלומר, באמצעות התורה, "ודברי אשר שמת בפיך",

אף על פי כן, אנכי אינו רחוק כמו "שמים" ו"מעבר לים", שהרי "הדבר קרוב אליך". הה"א של "הדבר" רומזת לשתי ההי"ן, מחשבה ודיבור, ולכן "הדבר" הוא הדיבור האלוקי שברא את העולם; במשנה באבות ה', א נאמר שהיה יכול להיבראות בדיבור אחד. "בפיך" פירושו באמצעות התורה, ככתוב "ודברי אשר שמת בפיך" (ישעיהו נט, כא).

כי כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו¹¹⁴ והיינו המשכת אור א"ס ב"ה להיות נמשך ומתגלה בבחי' קורא ושונה קורא הוא בחי' חכמה עילאה תושב"כ [תורה שבכתב]. ושונה תורה שבע"פ [שבעל פה] היא בחי' ח"ת [חכמה תתאה]

כי "כל הקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא קורא ושונה כנגדו". כלומר, המשכת אור אין סוף ברוך הוא, כך שהוא נמשך ומתגלה בבחינת "קורא ושונה": "קורא" הוא בחינת החכמה העליונה, חכמה עילאה, התורה שבכתב; ו"שונה" היא התורה שבעל פה, בחינת החכמה התחתונה, חכמה תתאה.

לימוד התורה למטה נענה מלמעלה: כפי שמלמד תנא דבי אליהו, כאשר אדם "קורא ושונה", הקדוש ברוך הוא "קורא ושונה" כנגדו. כך נמשך אור אין סוף אל התורה שבכתב — "קורא", שהיא החכמה העליונה — ואל התורה שבעל פה — "שונה", שהיא החכמה התחתונה.

(וכמ"ש בד"ה לכן אמור לבנ"י [לבני ישראל]¹¹⁵ כו' והבאתי אתכם)¹¹⁶ שכל המשכות אלו מא"ס ב"ה תלויות בעסק התורה של ישראל למטה

(כפי שמוסבר במאמר המתחיל "לכן אמור לבני ישראל" וכו', על הפסוק "והבאתי אתכם"). שכן כל המשכות האלה מאין סוף ברוך הוא תלויות בלימוד התורה של ישראל למטה;

כל הגילויים האלה מאין סוף תלויים בלימוד התורה של עם ישראל למטה. כאן מפנה המאמר לדיון המפורט במאמר "לכן אמור לבני ישראל" (שמות ו, ו).

כי לולי זאת הרי הקב"ה מצד עצמו רם ונשא אפי' [אפילו] מבחי' ח"ע [חכמה עילאה] וכמ"ש כולם בחכמה עשית¹¹⁷ שהיא עשיה גשמיות כו' כנודע במ"א.

כי אילולא זאת, הרי הקדוש ברוך הוא מצד עצמו רם ונישא אפילו מבחינת החכמה העליונה, וכמו שכתוב "כולם בחכמה עשית", שהיא עשייה גשמית וכו', כידוע במקום אחר.

מצד עצמו ה' נעלה כל כך אפילו מן החכמה העליונה, עד שביחס אליו החכמה היא כעשייה גשמית בלבד. כך נדרש כאן הפסוק "כולם בחכמה עשית" (תהילים קד, כד). בלי לימוד התורה של ישראל, לא היה נמשך אפילו אל החכמה.

וזהו ודברי אשר שמתו בפיו כלומר שבפיו הדבר תלוי אם פיו ידבר בד"ת [בדברי תורה] אזי גם אני קורא ושונה כו'

וזהו "ודברי אשר שמתו בפיו": כלומר, הדבר תלוי בפיו; אם פיו ידבר דברי תורה, אזי גם אני קורא ושונה וכו'.

לכן פירוש "ודברי אשר שמתו בפיו" הוא שהדבר תלוי בפיו של האדם. כשהוא מדבר דברי תורה, גם ה' "קורא ושונה" עמו.

ובלבבך שהמשכה זו תלוי בלבבך שיהאחושק ומתאוה כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח ואם ישים אליו לבו¹¹⁸ כוי

”ובלבבך”: המשכה זו תלויה בלבב, בכך שתתוקק ותתאוה; שהרי ”רוח מביאה רוח וממשיכה רוח”, ו”אם ישים אליו לבו וגוי”.

”ובלבבך” פירושו שהמשכה זו תלויה גם בכמיהת הלב, שכן ”רוח מביאה רוח”: הכמיהה של האדם מלמטה מושכת רוח מלמעלה. המילים ”אם ישים אליו לבו” הן מאיוב לד, יד.

(וכמש”ש [וכמה שכתוב שם] סד”ה לכן אמור הנ”ל) והיינו בחי תשובה כי עיקר התשובה בלב ועייז לעשותו דהיינו לעשות את הדבר האמור למעלה.

(כמו שכתוב שם, בסוף המאמר המתחיל ”לכן אמור”, שהוזכר לעיל.) וזוהי בחינת תשובה, שעיקר התשובה הוא בלב; ועל ידי כך באים ”לעשותו”, כלומר, לעשות את הדבר שנאמר לעיל.

הכמיהה שבלב היא תשובה, שעיקרה בלב; ועל ידה באים ”לעשותו” (דברים ל, יד) — ”לעשות” את הדבר, את הדיבור האלוף, שתואר לעיל. כאן מופנית שוב תשומת הלב למאמר ”לכן אמור”.

כי קרוב אליך הדבר עושי דברו^{119, 120} להיות את ה’ האמרת כוי שהם הם העושים וממשיכים את דבר ה’ כוי

כי ”קרוב אליך הדבר”: ”עושי דברו”, כדי שיהיה ”את הוי” האמרת וגוי”; שכן הם העושים וממשיכים את דבר ה’ וגוי.

”קרוב אליך הדבר” מוסבר באמצעות ”עושי דברו” (תהלים קג, כ): במעשיהם ישראל עושים וממשיכים את דבר ה’. כך מתקיים ”את הוי” האמרת היום להיות לך לאלקים” (דברים כו, יז).

(ועמ”ש מזה סד”ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע¹²¹ כוי ועי בזהר פ’ בלק דקצ”א ע”א)

(ועיין במה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל ”בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע וגוי”; ועיין בזהר, פרשת בלק, דף קצ”א ע”א.)

המאמר הנזכר פותח בדברי הגמרא (שבת פח ע”א): כשישראל הקדימו ”נעשה” ל”נשמע”, הם השתמשו בסוד המלאכים, ”עושי דברו לשמוע בקול דברו”. הוזהר (בלק קצ”א ע”א) מוסיף ש”עושי דברו” מתקנים את הדבר ומשיבים אותו לצורתו המקורית.

וגם בפ”ך בבחי שופר בראש השנה ע”י פה התוקע והממשיך הקולות קול השופר כמ”ש במ”א:¹²²

וגם ”בפ”ך” — בבחינת השופר בראש השנה, באמצעות פיו של התוקע, שממשיך את הקולות, את קול השופר, כפי שנתבאר במקום אחר.

”בפ”ך” רומז גם לשופר של ראש השנה, שקולותיו נמשכים באמצעות פיו של התוקע. הטקסט מציין שהדבר נתבאר במקום אחר.

בעבודה

כל יהודי יכול להגיע לעצמותו ממש של ה' באמצעות תשובה: עליו לפנות לנקודה האמיתית שבלבו, לעומקה ולחדריה הנסתרים, עד שהוא זועק משם; זהו הבכי של הימים הנוראים. וההמשכה תלויה בו: בדיבורי התורה שבפיו, בכיסופי לבו ובמעשיו, "היום", בעולם הזה.

שאלות לשיחה

1. מדוע, לפי המאמר, לא היה צורך בהכרזה "אנכי הוי' אלקיך" כדי ללמד שה' הוא הבורא?
2. באיזה מובן הוי' הוא רק "שם" והארה, וכיצד נעשה "אנכי" הוי' באמצעות "אלקיך"?
3. מדוע התשובה צריכה להגיע למעלה מהמצוות, וכיצד ההשוואה בין רפואה למזון מסבירה זאת?
4. מהם שני מעמקי הלב, וכיצד הם קשורים ל"תשובה" ול"אנכי" הכפול?
5. אם "אנכי" הוא מקיף של המקיף, כיצד יכול הפסוק לומר ש"הדבר קרוב אליך"?

הערות

פסוקה 1

1 כי המצוה

על פי ההערה, Sefer HaMaamarim 5565 מביא את הנחת המאמר מאת אדמו"ר האמצעי, את הביאורים עליה ואת הסיכומים של מאמר זה שכתב אדמו"ר הרש"ב.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתעו נדפס הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי. ביאורים נדפסו שם ע' תתעו. תתקלה ובתוס' הגהות כו' באוה"ת נצבים ע' אירכט. סה"מ תרכ"ו ע' רעח. סה"מ תרל"ח (לא נדפס לע"ע). בסה"מ תקס"ה שם קיצורים למאמר זה מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. הערות למאמר זה נדפסו באוה"ת נצבים ע' אירכט. ראה דרך מצותיך מצות וידוי תשובה. המאמר בארוכה במאמרי אדה"א נצבים ע' תשעו.

2 כי המצוה הזאת . . ולא רחוקה

משה אומר לעם ש"המצוה הזאת" אינה נסתר מהם ואינה רחוקה מהם. המאמר שואל לאיזו מצוה הכוונה, ויבאר שמדובר בתשובה.

Deuteronomy 30:11 דברים ל:יא

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא־נפלאה היא ממך ולא רחקה הוא:

For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יא.

3 מצות הוי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שלח טו, לט.

4 מצות הוי

בפסוק על ציצית נאמר "כל מצוות הוי". אדמו"ר הזקן מפרש ביטוי זה ככינוי לכל המצוות, ששורשן בשם הוי.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את־כל־מצות ה' וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and ;your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 כל המצוות נק' בשם מצות ה'

הנוסח שנדפס שם מוסיף כאן: "כמו שכתוב, 'וזכרתם את כל מצוות הוי'", ומציין את הפסוק שממנו לקוח הביטוי "מצוות הוי".

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתעו מוסיף: "וכמ"ש וזכרתם את כל מצות ה'". ובדרך מצותיך מצות וידוי תשובה מבאר "לפי שכל ענינים הוא המשכות וגילוי אוא"ס בשם ה'". ע"ש.

6

רמ"ח מ"ע הן רמ"ח אברים דמלכא

ברע"א מהימנא מדובר ברמ"ח המצוות שבאמצעותן ממליכים את הקדוש ברוך הוא על כל איברי השכינה. זהו אחד הקטעים בוהר העומדים ברקע לדימוי המצוות כאיברי המלך.

Zohar I, 170b זח"א קע, ב

Zohar II, 118a זח"ב קיח, א

הערת קה"ת

מובא בתניא רפכ"ג בשם התקונים. ובאגה"ת רפ"א בשם הוהר. וראה ת"ז ת"ל (עד, סע"א). זח"א קע, ב. זח"ב קיח, א.

7

רמ"ח אברים דמלכא

בתיקוני זוהר נאמר על רמ"ח המצוות שהן "מצוות הוי" בכל איבר ואיבר של המלך". אדמו"ר הזקן משתמש בדברים אלה כדי לזהות את המצוות עם בחינת הוי, "המלך".

Tikkunei Zohar 74a:8 תיקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעי'תא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, וזכ"י צדיק מצוה ועושה מתרוייהו, ובגין דא אתמר על תרוייהו אשר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהוה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסוקה 2

8

ולכאורה אינו מובן

על פי ההערה, הקטע הזה — השאלה כיצד הי יכול "להציג" את עצמו במעמד הר סיני — מצוטט באור התורה על ואתחנן.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ואתחנן ע' שעח.

9

אשר יאמר עליו כי הוא זה

דין התורה בדבר שהופקד אצל אדם ושנחלקו עליו מדבר על חפץ "שזה אומר: זהו". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי להצביע על דבר מסוים, דבר שאפשר לעשות ביחס לאדם אך לא ביחס לה'.

Exodus 22:8 שמות כ"ב:ח'

על־כֹּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֵׁה עַל־שִׁלְמָה עַל־כֹּל־אֲבֹדָה אֲשֶׁר יֵאמֶר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹקִים יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּ אֱלֹקִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ:

For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before G-d; he whom G-d shall condemn shall pay double unto his neighbour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10

לית מחשבה תפיסא ביה כלל

בתפילתו של אליהו ("פתח אליהו"), בהקדמה לתיקוני זוהר, נאמר: "אתה נסתר מכל הנסתרים, ואין מחשבה תופסת בך כלל". הדברים מובאים כאן

כדי להראות שאי אפשר לזהות את ה' כפי שמזהים אדם.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

11 כי לא ראיתם כל תמונה

משה מזכיר לישראל שלא ראו שום תמונה כאשר ה' דיבר אליהם בחורב. מכיוון שלא נראה דבר, "אנכי הוי"י לא יכול היה להיות זיהוי של דמות נראית.

Deuteronomy 4:15 דברים ד:ט"ו

וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנִפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר ה' אֲלֵיכֶם בְּחֶרֶב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the L-RD spoke unto you in —Horeb out of the midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, טו.

12 לית מחי תפיסא ביי כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

13 ומחדש בטובו ככ"ת מע"ב

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

14 כל ישראל מאמינים בני מאמינים

ה' אומר למשה שישראל הם "מאמינים בני מאמינים". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהידיעה שה' הוא הבורא כבר הייתה נטועה בכל יהודי לפני מתן תורה.

Shabbat 97a:4-5 שבת צ"ז א:ד-ה'

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הַחוּשׁ בְּכָשָׁרִים — לֹקֵה בְּגוֹפוֹ, דְּכַתִּיב: "וְהָן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְגו'", וְגִלְיָא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמַהֲיֵמְנִי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: הָן מֵאֱמִינִים בְּנֵי מֵאֱמִינִים, וְאַתָּה אֵין סוֹפָה לְהֵאֱמִין. הָן מֵאֱמִינִים, דְּכַתִּיב: "וַיֵּאֱמֹן הָעָם". בְּנֵי מֵאֱמִינִים — "וְהֵאֱמִין בִּי". אַתָּה אֵין סוֹפָה לְהֵאֱמִין, שְׁנֵאֱמַר: "יֵצֵן לֹא הֵאֱמִנְתֶּם בִּי וְגו'". מִמָּאִי דְּלָקָה, דְּכַתִּיב: "וַיֵּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֵבָּ נָא יָדָהּ בְּחִיקָהּ וְגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת צז, א.

15 ומבשרי אחזה אלו-ה

איוב אומר: "מבשרי אחזה אלוהה". כאן הכוונה היא שכפי שאדם תופס את

הנשמה מתוך הגוף החי, כך הוא תופס את ה' מתוך מציאות העולם.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפּוּזָאָת וּמִבְשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my
flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

16 בפי ואתחנן בד"ה וידעת היום

המאמר הזה, על "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד, לט), שואל מה מוסיפה הידיעה הזאת לאחר שבני ישראל ראו ושמעו את ה' במעמד הר סיני. הטקסט מפנה את הקורא לשם כדי לעיין ברעיון שהידיעה על ה' יכולה להיות כמו ראייה.

הערת קה"ת

לעיל פי' ואתחנן ד, א.

17 שהוא המהווה כל ההוויות כי הוי' לשון הוה

ספר פרדס רימונים מסביר שפירוש השם הכתוב הוא שה' "היה, הווה ויהיה, ומהווה את כל הנמצאים". אדמו"ר הזקן מבסס את הסברו על פירוש זה של הוי'.

Pardes Rimmonim 1:9 פרדס רמונים א:ט'

18 ככה יעשה איוב כל הימים

לאחר כל אחד מסבבי המשתאות של בניו, איוב היה מקריב קורבנות, והפסוק אומר: "ככה יעשה איוב כל הימים". צורת העתיד "יעשה" מתארת פעולה שהיה נוהג לעשות, ובמובן זה מפרש אדמו"ר הזקן את היו"ד שבראש השם הוי'.

Job 1:5 איוב א:ה'

וַיְהִי כִּי הִקְיֵפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיִּקְדָּשׁם וַהֲשִׁיבם בְּבֶקֶר וְהִעֲלָה עֹלוֹת מִסֹּפֶר כֻּלָּם כִּי אָמַר אִיּוֹב אוֹלֵי חָטָאוּ בָנִי וּבָרַכּוּ אֱלֹקִים בְּלִבָּבָם כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־יְמֵימֹם:

And it was so, when the days of their feasting were gone about, that Job sent and sanctified them, and rose up early in the morning, and offered burnt-offerings according to the number of them all; for Job said: 'It may be that my sons have sinned, and blasphemed G-d in their hearts.' Thus did Job continually.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב א, ה.

19 אנכי ה' אלקיך

הדיבר הראשון מעשרת הדיברות: "אנכי הוי' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים". המאמר שואל מה יכולה הייתה הצהרה זו ללמד, ויפרש אותה כמעבר מ"אנכי" ל"הוי" באמצעות "אלקיך".

Exodus 20:2 שמות כ:ב'

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

I am the L-RD thy G-d, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ב.

20 אנכי מי שאנכי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ראה לעיל פינחס פ, ב, וש"נ.

21 הוי"י לי הוה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Shelah (Shnei Luchos HaBris).
הערת קה"ת
פרס ש"א, פ"ט, וראה גינת אנוז (הובא בהק' שלי"ה, בית ד'). מו"נ ח"א פס"א. טושי"ע או"ח ס"ה. ועוד.

פסקה 3

22 שלגדולתו אין חקר

"גדול הוי"ו ומהולל מאוד, ולגדולתו אין חקר". אדמו"ר הזקן מציב את גדולתו הבלתי-מוגבלת של הוי"ו מול העולמות המוגבלים.
Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג'
גדול הוי"ו ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר:
Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהילים קמה, ג.

23 אלף אלפין כו'

בחזונו של דניאל, "אלף אלפים" משרתים לפני הוי"ו. אולם מספר, גדול ככל שיהיה, מלמד שגם צבאות השמים מוגבלים.
Daniel 7:10 דניאל ז':י'
נהר דייגור נגד ונפק מן-קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבון קדמוהי קומון דינא יתב וספרין פתיחו:
A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
דניאל ז, י.

24 מן הארץ לרקיע תיק שנה

הגמרא אומרת שהמרחק מן הארץ עד לרקיע הוא מהלך של חמש מאות שנה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כמדד נוסף לסופיותם של העולמות.
Chagigah 13a:3 חגיגה י"ג א:ג'
כמה שנותיו של אדם — שבועים שנה, שנאמר: "מי שנותינו בהם שבועים שנה ואם בגבורות שמונים שנה". והלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
חגיגה יג, א.

25 אני ה' לא שנית

"כי אני הוי"ו לא שנית". הפסוק מלמד שה', שלא כמו נשמה בגוף, אינו

מושפע מן העולמות שהוא מחיה.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני-יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
מלאכי ג, ו.

26 כי נשגב שמו לבדו

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מפרש שרק ויו — "הודו" — מגיע אל העולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יהללו את-שם הוי"ו נשגב שמו לבדו הודו על-ארץ ושמים:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהילים קמה, יג.

27 והחכמה מאין תמצא

איוב שואל: "והחכמה מאין תמצא"? החסידות מפרשת "מאין" — "מאין", כלומר מן האין; כך החכמה נמשכת מדרגה של ביטול מוחלט.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
איוב כח, יב.

28

"וירא ישראל את ה' הגדולה" בעת קריעת ים סוף. מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מפנה הטקסט, ושבו מדובר על הוי"ו שאינו תופס מקום.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וירא ישראל את-ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את-ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 אחרי ה' אלקיכם תלכו

"אחרי הוי"ו אלקיכם תלכו". הפסוק הוא נושא ההסבר שאליו מתייחס כאן הטקסט.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת-מצותיו תשמרו וקולו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
במדבר טו, לט.

36 אתם כתיב

על מי שמלמד תורה ואומר רבא שהוא כאילו עשה את עצמו, שכן את "ועשיתם אותם" אפשר לקרוא: "אל תקרי אותם אלא אתם". אדמו"ר הזקן משתמש בקריאה "אתם" כדי להראות שהמצוות "עושות", כלומר ממשיכות, את שם הוי"ו.

Sanhedrin 99b:12 סנהדרין צ"ט ב:י"ב

אמר ריש לקיש: כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו תשובה כאילו עשה, שנאמר: "ואת הנפש אשר עשו בחרו". רבי אלעזר אומר: כאילו עשה לך דברי תורה, שנאמר: "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם". רבא אומר: כאילו עשה לעצמו, שנאמר: "ועשיתם אתם" - אל תקרי "אתם" אלא "אתם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Vayikra Rabbah 35:1 ויקרא רבה ל"ה:א'

הערת קה"ת
סנהדרין צט, ב. ויק"ר לה, א.

37 ועשיתם אתם אתם כתיב

על "ועשיתם אותם", הכתוב בלי ו', אומר המדרש שה' אומר: אם תשמרו את התורה, אני מחשיב זאת כאילו עשיתם את עצמכם. בהערת קה"ת מצוין ויקרא רבה 35:1; בספריא הקטע מופיע ב"7:35.

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז'

38 ויעש דוד שם

בפשוטו, הפסוק אומר שדוד עשה לעצמו שם לאחר ניצחונותיו. אדמו"ר הזקן, בעקבות הוזהר, קורא אותו כאילו דוד "עשה" את השם האלוקי באמצעות מעשיו.

II Samuel 8:13 שמואל ב ח':י"ג

ויעש דוד שם בשבו מהכותו את־אֶרֶם בְּגִיא־מֶלֶח שְׁמוֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף:

And David got him a name when he returned from smiting the Arameans in the Valley of Salt, even eighteen thousand men.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמואל-ב ח, יג.

39 אתם כתיב וכמו ויעש דוד שם

הוזהר קורא את "ועשיתם אותם" כאילו נאמר "אתם תעשו אותם": מי שמקיים את המצוות כאילו "עושה" את ה' למעלה. הוזהר מביא את "ויעש דוד שם" כדי לומר שדוד, כביכול, עשה את השם הקדוש למעלה. זהו הקטע בוזהר שהטקסט מצטט.

Zohar, Bechukotai 2:12-4:19 ספר הוזהר, בחקותי ב:י"ב-ד:י"ט

Similarly, R. Simeon commented on the verse, "And David made him a name" (2 Sam. 8, 23). 'Did, then, David really make it?' he asked. 'What it means is that because David walked in the way of the Torah and carried out the precepts of the Torah and exercised his royal power in the fitting manner, he, as it were, "made" a Name on high. No other king was so worthy to accomplish this as David, because he used to rise at midnight and praise the Holy One, blessed be ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

30 אני ה' הוא שמי

"אני הוי' הוא שמי". אדמו"ר הזקן מדגיש שהוי' נקרא "שם" — דבר המיועד לזולת, ונמצא למטה מעצמות ה'.

Isaiah 42:8 ישעיהו מ"ב:ח'

אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּבְכוּדִי לֹא־אֶתֵּן וְתִהְיֶה לִּי לְפָסִילִים:

I am the L-RD, that is My name; And My glory will I not give to another, Neither My praise to graven images.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י מב, ח.

31 כ"ז הוא מפני כי אלקיך אנכי

ההערה מפנה את הקורא לאור התורה על בראשית בעניין זה: אנכי נעשה הוי"ו משום שהוא "אלקיך". הקטע אינו מצוטט בהערה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ג דף תקנד, א.

פסקה 4

32 בד"ה רני ושמחי

במאמר חנוכה זה שבתורה אור אדמו"ר הזקן מבאר את הפסוק "ה' צלך": כשם שצל נע בעקבות האדם שמטיל אותו, כך ה', כביכול, הוא "צלך"; באמצעות עבודת האדם למטה (אתערותא דלתתא) נמשך אור אין סוף מלמעלה. הקטע בעמוד של קה"ת גם מבחין בין בעלי התורה לבין המצוות, שהן כעבר לפני המלך.

הערת קה"ת

תו"א לו, ג.

33 "שירי ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך". מילים אלה פותחות את המאמר בתורה אור שאליה מתייחס הטקסט.

Zechariah 2:14 זכריה ב:י"ד

רְנִי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I' will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 ה' צלך

"הוי' שומרך, הוי' צלך על יד ימינך". הטקסט מפנה להסבר הפסוק בהקשר של המשכת הוי' באמצעות המצוות.

Psalms 121:5 תהילים קכ"א:ה'

ה' שֹׁמְרְךָ ה' צֶלְךָ עַל־יַד יְמִינְךָ:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 וזכרתם את כל מצות ה'

פסוק ציצית: "וזכרתם את כל מצוות הוי' ועשיתם אותם". המילה "אותם" כתובה בלי ו', ולכן אפשר לקרוא אותה "אתם".

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרֻוּ אַחֲרָי לְכַבֵּכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

48 ע"י המצוה... תמים ושלם בכל אברי הנפש... משא"כ אם חיסר

מצוה א'

כפי שמוכח בהערה, בליקוטי שיחות נשאל כיצד אפשר להיות שלם בכל איברי הנפש כאשר אי אפשר לקיים מצוות מסוימות, למשל כשאין בית המקדש. התשובה היא שלימוד הלכות המצוות האלה נחשב "כאילו הקריב", ושציות לתורה באמצעות הימנעות מעשייתן כשהן אסורות הוא עצמו קיום הלכותיהן.

הערת קה"ת

"דלכאורה מכיון שיש תרי"ג אברי נפשו כנגד תרי"ג מצוות (ראה אגה"ק סכ"ט בתחילתו), הרי במצב שאא"פ לקיים מצוות מסוימות (כמו בזמן שאין ביהמ"ק קיים, וכיו"ב) נמצא שא"א להאדם להיות "תמים" בכל אברי נפשו? וי"ל [נוסף ע"ז שמוזה גופא שנמצא במצב שאא"פ לו לקיים מצוות אלו ה"ז הוכחה שכבר קיים אותן בגלגול הקודם — ראה אגה"ק שם — הרי] שאז שלימות האברים התלויים במצוה אלו היא ע"י: א) לימוד "תורת" מצוות אלו שע"י "כאילו הקריב כו". ב) זה גופא שמקיים מצוות התורה שלא לעשות מצוות אלו במצב שאסור לעשותם (לא להקריב קרבן כו וכיו"ב) הוא שמירת (דיני) המצוה. ולהעיר מלקו"ש ח"ה ע' 148 הערה 45. — לקו"ש ח"ט ע' 127 הערה 53.

49 כי תשוב אל ה'

"ושבת עד הוי' אלקיך ושמעת בקולו בכל לבבך ובכל נפשך" — הפסוק הקודם לפסוק "כי המצוה הזאת". ממנו מראה אדמו"ר הוקן ש"המצוה הזאת" היא תשובה.

Deuteronomy 30:10 דברים ל:י

כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמר מצותיו וחקתיו וכתובת בְּסֵפֶר התורה
הַזֶּה כי תשוב אל ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך:

if thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 תשובה תשוב ה'

ברעיא מהימנא מכונה מצוות התשובה "תשוב ה"א" — הה"א חוזרת אל הווי", וכך נשלם השם. אדמו"ר הוקן משתמש בפירוש זה למילה "תשובה".

Zohar III, 122a זח"ג קכב, א

הערת קה"ת

זח"ג קכב, א.

51 כי תשובה תשוב ה'

ראשית חכמה מסביר שכל זה נקרא תשובה, "תשוב ה"א": הה"א העליונה חוזרת מעל ה"בנים" ולכיוון הווי", והה"א התחתונה חוזרת כדי להתייחד עם הווי". הערת קה"ת מפנה לקטע זה בעניין "תשוב ה"א".

Reshit Chokhmah, Gate of Repentance 2:7-8 ראשית חכמה, שער התשובה ב:ז-ח'

וכל זה נקרא תשובה, תשוב ה' עליונה על הבנים, ותשוב ה' לגבי י', וכן תשוב אם תחתונה על התחתונים, ותשוב ה' להתייחד עם ו'. וההקדמה זו נרמזה בקצרה בתקונים, והיא בארוכה במקומות אחרים בוזהר, וזה לשונו בתיקון סג (דף צד ע"ב), אמר שם על פסוק (תהלים א, א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ופירש שאש"ר היא אימא אש"ר הוצאתיך מארץ מצרים, ודאי איהי תיובתא אסוותא דכל

40 בזהר ח"ג פ' בחקותי דף קי"ג

בפרשת בחקותי אדמו"ר הוקן מביא את אותו מאמר בוזהר (בחקותי 113a), ודורש את "ועשיתם אותן" כ"ועשיתם אתם", לאחר שהוא מתאר את המצוות ככלים השומרים על "היין הטוב", הפנימיות הנסתרת. לפי ההערה, גם הוזהר פינחס 79b מביא את הקטע הזה.

הערת קה"ת

נוכח גם לעיל פ' בחקותי מה, ג. פנחס עט, ב.

41 ובאגה"ק על פסוק זה

האיגרת פותחת בפסוק "ועש דוד שם" ובדברי הוזהר שמי שנותן צדקה לעני "עושה את השם הקדוש" בכל יום. בהמשך היא מסבירה שהעולם הבא נברא באות יו"ד של השם.

הערת קה"ת

סי ה'.

42 הערת קה"ת מפנה ל:18 Zohar, Bechukotai 4:18 למילים האלה.

Zohar, Bechukotai 4:18 ספר הוזהר, בחקותי ד:י"ח

פסקה 5

43 תמים תהיה עם ה' אלהיך

בוזהר נאמר שמי ששומר את הברית הקדושה נקרא "תמים", והשכינה מתחברת עמו; לכן נאמר "תמים תהיה", ואחר כך "עם הוי' אלקיך". זהו הקטע הראשון שהמאמר מצטט.

Zohar, Sh'lach 19:169-21:178 ספר הוזהר, שלח לך י"ט:קס"ט-כ"א:קע"ח

44 תמים תהיה עם ה' אלהיך

הוזהר מפרש את הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלקיך": כשם שהוא תמים, שלם, כך תהיה תמים עמו. זהו הקטע השני שהמאמר מצטט.

Zohar, Sh'lach 13:119-128 ספר הוזהר, שלח לך י"ג:ק"ט-קכ"ח

45 תמים תהיה עם ה' אלהיך

ברעיא מהימנא על פינחס נאמר שמי שפנימיותו אינה כמו חיצוניותו, בכל איבריו, הפנימיים והחיצוניים, אינו יכול להיכנס להיכל המלך, ומוכח הפסוק "תמים תהיה עם הוי' אלקיך". המאמר מצטט זאת כדי לבאר את השלמות בכל איבר.

Zohar, Pinchas 53:325-54:334 ספר הוזהר, פנחס נ"ג:שכ"ה-נ"ד:של"ד

46 בזהר פרשה שלח דקס"ו א'

ההערה מצטטת את סיכום אור התורה לקטע הזה בוזהר: "תמים תהיה" היא בחינת יסוד, המושגת באמצעות שמירת הברית, ועל ידה "תהיה עם הוי' אלקיך", שהיא מלכות.

הערת קה"ת

"פ"י תמים תהי' בחי' יסוד ע"י דנטיר ברית ועי"ז תהי' עם ה' אלקיך שהוא המלי". — אוה"ת שופטים ע' תתמג.

47 וברע"מ פ' פנחס דף ר"ל סע"א

לפי ההערה, נוסח הקטע הזה ברעיא מהימנא מצוטט באור התורה על שופטים.

הערת קה"ת

הלשון מובא באוה"ת פ' שופטים ע' תתמב.

FOR THIS COMMANDMENT. The meaning thereof is that it refers to the entire Torah. But the correct interpretation is that when he refers to the entire Torah, he says [as above] Every commandment which I command thee this day. Rather [the expression used here] this commandment refers to [the commandment of] repentance aforementioned, for the verses, and thou shalt bethink thyself; and thou shalt return unto the Eternal thy G-d, Verse 2. constitute a commandment, wherein he commands us to do so. It is stated in ... a future tense [rather

Vocalized Edition (CC0) • Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY)

פסוקה 6

56 ארפא משוכתם

ה' מבטיח: "ארפא את משוכתם, אוהבם נדבה". אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק כדי להראות שתשובה היא מעין רפואה.

Hosea 14:5 הושע י"ד ה'

אֲרַפָּא מְשׁוֹכְתָם אֶהְבֶּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:

I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ה.

57 (ועמ"ש בד"ה צאינה וראינה

המאמר על הפסוק "צאינה וראינה" (שיר השירים ג, יא) מסביר מדוע מתן תורה נקרא "יום חתונתו" ובניין בית המקדש נקרא "יום שמחת לבו", ומתאר את כנסת ישראל כ"לב" שמעניק חיות לכל האיברים. הטקסט מפנה את הקורא לשם להרחבה בעניין התשובה כרפואה.

הערת קה"ת

תו"א ז, ד.

58 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון, במלך שלמה". מילים אלה פותחות את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בָּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

59 למלאות הפגם והחסרון

ההערה מפנה לביאור של הצמח צדק על מצוות וידוי ותשובה, לעניין שהתשובה ממלאת את הפגם והחסרון; היא אינה מצטטת אותו.

הערת קה"ת

ראה בדרך מצותיך מצוות וידוי תשובה ועוד. לקו"ש ח"ד ע' 1345.

מרעין ומכתשין, הדא הוא דכתיב (איכה ב, יג) מי ירפא לך, ועלה אתמר (ישעיה ו, י) ושב ורפא לו, רפאות תהי לשרך ...

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

52 ברי"ח פ"א משער התשובה בשם הרמב"ן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

דף קכ, ב מדפוס אמשטרדם: "והרמב"ן ע"ה כתב בביאור התורה [פרשת נצבים עה"פ] שגם פסוק כי המצוה הזאת הוא מדבר על התורה היה ראוי שיאמר כל המצוה אשר אנכי מצוך היום וגו' ואף על פי שאין הקושיא קושיא שהרי פי' כל הפסוקים האלו על התורה שנקראת זאת התורה, מ"מ ע' פנים לתורה, ואפשר ליישבו גם על התשובה לפי כי גם מדת זאת נקראת תשובה, ולדעתי ישוב הפסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבדך לעשותו היינו בפיו דויד דברים שצריך להתוודות ובלבדך קבלת התשובה בלבד ועזיבת החטא לעשותו אם גול שישב הגזילה וכיוצא". וראה שם בתחילת פ"ב בענין תשוב ה'.

53 תמים תהי עם ה' אלקיך

"תמים תהי עם הוי' אלקיך". אדמו"ר הזקן מפרש "תמים" כשלמות בכל איברי הנפש, הבאה כאשר הוי' נעשה "אלקיך" באמצעות המצוות.

Deuteronomy 18:13 דברים י"ח:י"ג

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ:

.Thou shalt be whole-hearted with the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יח, יג.

54 כי המצוה הזאת קאי על מצות התשובה

ראשית חכמה מביא את דברי הרמב"ן, שאילו התכוון הפסוק לכל התורה היה אומר "כל המצוה", ולכן הוא מפרש שהפסוק עוסק בתשובה; הוא מוסיף פירוש משלו "לבפיו ובלבדך" — וידוי והחלטת הלב. זהו הקטע שהמאמר מצטט.

Reshit Chokhmah, Gate of Repentance 1:6 ראשית חכמה, שער התשובה א':ו

והרמב"ן ע"ה כתב בביאור התורה (פי' נצבים דף קכא) שגם פסוק כי המצוה הזאת (שם ל, יא) אם הוא מדבר על התורה היה ראוי שיאמר כל המצוה אשר אנכי מצוך היום וגו'. ואף על פי שאין הקושיא קושיא, שהרי פי' כל הפסוקים האלו על התורה שנקראת זאת התורה (במדבר יט, יד). מכל מקום ע' פנים לתורה ואפשר ליישבו גם על התשובה, לפי כי גם מדת זא"ת נקראת תשובה.

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

55 כי המצוה הזאת קאי על מצות התשובה

הרמב"ן כותב שכל התורה נקראת "כל המצוה", ואילו "המצוה הזאת" מתייחסת לתשובה. אדמו"ר הזקן מביא דעה זו בשם ראשית חכמה.

Ramban on Deuteronomy 30:11 רמב"ן על דברים ל:יא

וְטַעַם כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת, עַל כָּל הַתּוֹרָה כָּלָה. וְהַנִּכּוֹן כִּי עַל כָּל הַתּוֹרָה יֵאמָר (דברים ח:יא), כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם, אֲכַל הַמִּצְוָה הַזֹּאת, עַל הַתְּשׁוּבָה הַנּוֹכְרֶת, כִּי וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּךְ (דברים ל:יא) וְשִׁבַּת עַד הִי אֶלְלִיךָ (דברים ל:ב), מִצְוָה שֶׁיִּצְוֶה אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְנֶאֱמָרָה בְּלִשׁוֹן הַבִּינּוֹנִי, לְרַמֵּז בְּהִבְטָחָה כִּי עֲתִיד הַדְּבָר לִהְיוֹת כֵּן. וְהַטַּעַם לֵאמֹר כִּי אִם יִהְיֶה נִדְחָה בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם וְאֵתָה בְּיַד הָעַמִּים, תּוּכַל לָשׁוּב אֶל הִי וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה ...

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ב, יח.

66 ויצעק איש אפרים

"ויתפקדו אנשי אפרים". כאן פירוש המילה "ויצעק" הוא "נאספו", ומכאן ש"צעק" יכול להתפרש גם כאסיפה.

Judges 12:1 שופטים י"ב:א

וַיִּצְעֲקוּ אִישׁ אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר צָפוֹנָה וַיֵּאמְרוּ לִיְפֶתְחָה מְדוּעַ עָבַרְתָּ לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי־עַמּוּן וְלָנוּ לֹא קָרָאתָ לְלָכֶת עִמָּךְ בְּיַתְדֶךָ נִשְׂרָף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ:

And the men of Ephraim were gathered together, and passed to Zaphon; and they said unto Jephthah: 'Wherefore didst thou pass over to fight against the children of Ammon, and didst not call us to go with thee? we will burn thy house upon thee with fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שופטים יב, א.

67 לבו רוחו ונשמתו

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". אדמו"ר הזקן משתמש במילים האלה על מי שמכנס את לבו, רוחו ונשמתו אל ה' בתשובה.

Job 34:14 איוב ל"ד:יד

אִם־יִשֶּׁים אֱלֹוֹ לְבוֹ רֹוֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֱלֹוֹ יֶאֱסֹף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 מקרב איש ולב עמוק

"תוך האדם והלב העמוק". הביטוי מתאר את עומק הלב שממנו נובעת התשובה.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז

יִחְפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 וממעמקים . . אין נשמתו שלמה

ההערה מפנה לביאורי זוהר של הצמח צדק על הקטע הזה, מן הלשון "ממעמקים" בלשון רבים ועד לדברי האריז"ל על הבכייה בימי הדין; היא אינה מצטטת את הדברים.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז להצ"צ ע' רלד.

70 ומבקשי ה' יבינו כל

"מבקשי הוי' יבינו כל". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לומר שמבקשי ה' יבינו שיש עומקים לפנים מעומקים.

Proverbs 28:5 משלי כ"ח:ה

אֲנִישׁ־יָרֵעַ לֹא־יָבִינּוּ מִשְׁפָּט וּמִבְקָשׁ ה' יָבִינּוּ כָל:

Evil men understand not justice; But they that seek the L-RD understand all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כח, ה.

60 ממעמקים קראתיך ה'

"שיר המעלות: ממעמקים קראתיך, הוי". אדמו"ר הזקן מפרש את "ממעמקים" כמקור העמוק ביותר, אנכי, שממנו התשובה משיכה את הוי.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שִׁיר הַמַּעֲלֹת מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

61 בזהר ח"ב בשלח דס"ג ע"ב

שם מצטט אדמו"ר הזקן את אותו זהר (Beshalach 63b), ומסביר את "עומקא דכולא" ואת "עומקא דבירא" כשני היסודות של אבא ואמא, כחכמה העילאה שבפנימיות הלב, שהיא תשוב ה' מלאה ב". באמצעות זאת מתעוררת גם למעלה הקריאה "ממעמקים קראתיך".

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' ראה יח, ג.

62 זה היום תחלת מעשיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת מוסף דר"ה.

63 זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון

הגמרא דנה בתפילת ראש השנה "זה היום תחילת מעשיך, וזכרון ליום ראשון", התואמת לדעת רבי אליעזר שהעולם נברא בתשרי. אדמו"ר הזקן מצטט אותה כדי להראות שראש השנה מחדש את חיות הבריאה.

Rosh Hashanah 27a:15-16 ראש השנה כ"ז א:ט"ו-ט"ז

שְׁנָה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקְיָעָה וּלְבִרְכוּת וְכוּ'. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: כְּמָאן מְצַלְגִין הָאִידֵנָא "זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעְשִׂיךָ וְזִכְרוֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", כְּמָאן — כִּרְכִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר: בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם. מֵתִיב רַב עִינָא: שְׁנָה יוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקְיָעָה וּלְבִרְכוּת, וְהָא אֵיכָא "זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעְשִׂיךָ וְזִכְרוֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", דְּבִרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵיתָא, וְכַיּוֹבֵל לֵיתָא! כִּי קִתְּנִי — אֲשַׁאֲרָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

64 בזהר על בשלח נאמר שיש להתפלל "עומק הלב", והוא מפרש "ממעמקים" כ"עומקא דכולא, עומקא דבירא" — העומק של הכול, עומק הבאר, שממנו יוצאים מעיינות לברך את הכול. הטקסט מצטט את הקטע הזה.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר זוהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"י

פסקה 8

65 צעק לבם

"לבם זעק אל ה'". אדמו"ר הזקן מדגיש שהזעקה נובעת מן הלב.

Lamentations 2:18 איכה ב':י"ח

צָעַק לָבָם אֶל־אֲדֹנֶי חוֹמַת בִּתְצִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תִּתְּנִי פוֹגֵת לָךְ אֶל־יָתֵדָם בִּתְצִיּוֹן:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

71 אין שליט ברוח לכלוא

"אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח". כאן מתואר הלב הפנימי שמתחזק כל כך, עד שאי אפשר עוד לעצור את הרגש שבו.

Ecclesiastes 8:8 קהלת ח"ח

אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שליטון ביום המות ואין משלחת במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו:

There is no man that hath power over the wind to retain the wind; neither hath he power over the day of death; and there is no discharge in war; neither shall wickedness deliver him that is given to it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 בבכי יבואו

הערת קה"ת מפנה לJeremiah 31:8 למילים האלה.

Jeremiah 31:8 ירמיהו ל"א:ח

הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה:

Behold, I will bring them from the north country, And gather them from the uttermost parts of the earth, And with them the blind and the lame, The woman with child and her that travaileth with child together; A great company shall they return hither

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה לא, ח.

73 בבכי יבואו

"בבכי יבואו ובתחנונים אוכלים", נאמר על השיבה מן הגלות. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדוגמה לבכי שבא מאליו.

Jeremiah 31:9 ירמיהו ל"א:ט

בבכי יבאו ובתחנונים אוכלים אוכלים אל נחלי מים בדרך ישר לא יפלו בה כיהייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא:

They shall come with weeping, And with supplications will I lead them; I will cause them to walk by rivers of waters, In a straight way wherein they shall not stumble; For I am become a father to Israel, And Ephraim is My first-born

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 הלך וגעו

הפרות שנשא את הארון הלכו ישר "געו בהליכתן". אדמו"ר הזקן משתמש בתמונה זו כדי לתאר בכי שבא מאליו.

I Samuel 6:12 שמואל א ו'י"ב

וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלה וגעו ולא סרו ימין ושמאול וסרגי פלשתים הלכים אחריהם עד גבול בית שמש:

And the kine took the straight way by the way to Beth-shemesh; they went along the highway, lowing as they went, and turned not aside to the right hand or to the left; and the lords of the Philistines went after them unto the border of Beth-shemesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

75 מ"ש בכתבי הארז"ל

שם, בפרשת כי תצא, מובאים דברי הארז"ל: "כל מי שאינו בוכה בראש השנה ויום הכיפורים, אין נשמתו שלמה"; בכי זה נקרא שלמות הנשמה, התשובה עילאה.

הערת קה"ת

ע"ל תצא (לו, סע"ג). [כ].

76 בכתבי הארז"ל

ההערה מונה מקורות הקשורים לדברי הארז"ל — מדרש הנעלם (וירא 98b) וט"ז (אורח חיים 288:2, המביא את הוזהר חדש) — כפי שנאספו בלקוטי שיחות.

הערת קה"ת

ראה מהנ"ע [= מדרש הנעלם] וירא צח, ב. ט"ז באו"ח סרפ"ח סק"ב (בשם ו"ח) — לקו"ש ח"ט ע' 208 בהערה 37.

77 שמי שאינו בוכה בימים נוראים

בפרשת כי תצא מובאים הדברים כך: "כל מי שאינו בוכה בראש השנה ויום הכיפורים, אין נשמתו שלמה", והבכי נקרא שלמות הנשמה, התשובה עילאה. בקטע השני שם נאמר עוד שבכי זה אינו נובע מעצבות, תוך השוואה לדמעותיו של רבי עקיבא ולפסוק "ובבכי יבואו".

הערת קה"ת

ראה לעיל לו, ג איתא: כל מי. וראה בלקו"ש ח"ט ע' 209 בהערה בשוה"ג 41: וי"ל שזהו גם הטעם מה שבלקו"ת נצבים (מה, ד) משמיט תיבת "כל" — כי הבכי (שמבאר שם [הכוונה לכאן] על "הפגם והחסרון" אינה שייכת בצדיק. אבל בדרושי ר"ה (נה, ד) ובד"ח שם כותב "כל כו", כי הבכי על מה שהנשמה "ירדה ממקום כבודה ונתגשמה" (ועד"ו בד"ח שם) שייכות בכולם, — ע"ש, ולעיל לו, ד.

78 תעלומות לב

"כי הוא ידע תעלומות לבי". הטקסט מציין פסוק זה כמקור לביטוי.

Psalms 44:22 תהילים מ"ד:כ"ב

הלא אלקים יחקר זאת כיהוא ידע תעלומות לב:

Would not G-d search this out? For He knoweth the secrets of the heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 לך אמר לבי

"עליך אמר לבי: בקשו פני". הטקסט מפנה להערתו של הרמ"ז על הסבר הוזהר לפסוק זה.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לך אמר לבי בקשו פני את פני ה' אבקש:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 לך אמר לבי

הוזהר על פרשת אמור מסביר את המילים "עליך אמר לבי" ומדבר על המשכה "מעמקי העומקים, שמהם יוצאים נחלים ומעינות". הטקסט מפנה את הקורא לפירוש הרמ"ז על הקטע הזה.

Zohar, Emor 22:95-24:104 ספר הוזהר, אמור כ"ב:צ"ה-כ"ד:ק"ד

Does this mean that each exists separately? No, for it says, "And there was evening and there was morning one day". This shows that there is no day without night and no night

כשם של בחינה נעלמת, שעבודת הלוויים ממשיכה למטה.

Numbers 18:23 במדבר י"ח:כ"ג

וְעֶבֶד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה:

But the Levites alone shall do the service of the tent of meeting, and they shall bear their iniquity; it shall be a statute for ever throughout your generations, and among the children of Israel they shall have no inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 ועבד הלוי הוא

הזוהר על פרשת קורח מסביר את הפסוק "והלוי הוא יעבוד": "הוא" משלים את הצד השמאלי ואת החיסרון שבעולם, ו"הוא" הוא גם עתיקא. הטקסט מצטט זאת ביחס לבחינה הנקראת "הוא".

Zohar, Korach 8:37-41 ספר הזוהר, קרח ח':ל"ז-מ"א

At the moment when the day was about to be sanctified the spirits of the demons issued forth, but the day was sanctified before their bodies were created, and so the world was left deficient. When Israel were sanctified and all their grades completed with the Levites on the left side, then this deficiency of the world on the left side was made good, and all was then subordinated to the right and the world was freed from defect. Hence it says "the Levite shall do", i.e. "make" ... or "complete"

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 אמור קי"ב

ההערה מצטטת את הזוהר על אמור ("הוא יום הכיפורים: שני אורות מאירים כאחד"), ומפנה לאור התורה, שבו הצמח צדק דן בכך בהקשר לקטע זה.

הערת קה"ת

"יום הכפורים הוא, יום כפור מבעי ליה, מאן יום הכפורים אלא בגין דתרי נהורין נהרין כחד". וראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתה.

89 האוינו דר"צ ע"א

כפי שמביאה ההערה, אור התורה מסביר שה"הוא" שאחרי ה"אנכי" הכפול הוא אריך אנפין, כפי שנאמר באדרא זוטא (האוינו 290a).

הערת קה"ת

"פי" הוא שאחר ב"פ אנכי היינו א"א כמ"ש באדר"ז דר"צ ע"א" — אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתו.

90 תרומה דקע"ז ב'

כפי שמביאה ההערה, המאמר מסביר שה"הוא" הוא כינוי לדבר הנסתר והנעלם, ולעיתים לבוא הוא יהיה בבחינת "זה" — גילוי פנים אל פנים.

הערת קה"ת

"הוא אקרי מאן דסתים ולא שכיח כוי יהי לעתיד בבחי' זה שהוא בחי' התגלות לנוכח" — המשך מים רבים תרל"ו פרק רא.

without day, and on account of their interlocking they are called one. Similarly the Holy One, blessed be He, and the Community of Israel are called one when together, but not when parted; and so now that the Community of Israel is in exile, she is, as it were, not called one, and will only be ... called

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

81 בד"ה ביום השמיני שלח

המאמר ההוא, על "ביום השמיני שלח את העם", מסביר שבשמיני עצרת מקבלים כל ישראל את ההמשכה לכל השנה, ושכל שנה צריכים ראש השנה ויום הכיפורים לבוא תחילה. כאן מפנה המאמר את הקורא לשם בעניין תעלומות הלב.

הערת קה"ת

לקמן פו, ד.

82 ביום השמיני שלח

"וביום השמיני שלח את העם". מילים אלה פותחות את המאמר בלקוטי תורה לשמיני עצרת שאליו הטקסט מפנה.

I Kings 8:66 מלכים א ח:ס"ו

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמִיחִים וְטוֹבִי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

On the eighth day he sent the people away, and they blessed the king, and went unto their tents joyful and glad of heart for all the goodness that the L-RD had shown unto David His servant, and to Israel His people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך

"אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני, וחטאתיך לא אוכור". אדמו"ר הזקן דורש את הכפילות "אנכי" על שני מעמקי הלב ש אליהם מגיעים בתשובה.

Isaiah 43:25 ישעיהו מ"ג:כ"ה

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מוֹחֵה פְשָׁעֶיךָ לְמַעְנִי וְחַטְאֲתֶיךָ לֹא אֲזַכֵּר:

I, even I, am He that blotteth out thy transgressions for Mine own sake; And thy sins I will not remember

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, כה. מובא באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתה.

84 ב"פ אנכי כנגד ב' מעמקי הלב

שם חוזר אדמו"ר הזקן ואומר שעל התשובה נאמר "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך": "אנכי" פעמיים כנגד שני מעמקי הלב ("ממעמקים קראתיך"), והוא מפנה למאמר הזה ממש. עוד נאמר שם שדרגה זו גבוהה יותר ממה שנמשך באמצעות המצוות.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן סה, ג.

85 ובזח"ג קרח דקע"ח ב' ע"פ ועבד הלוי הוא

המאמר ההוא מסביר, בעקבות הזוהר, שכל עבודת הלוויים היא להמשיך מבחינת "הוא", שהיא בינה, העולם הנסתר, אל העולם הגלוי.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי קרח נה, ב.

86 ועבד הלוי הוא

"והלוי הוא יעבוד את עבודת אוהל מועד". הזוהר מפרש את המילה "הוא"

91 הוא עשנו

הספרא דצניעותא, על המילים "הוא עשנו", אומר ש"הוא" הוא מה שנעלם ואינו נמצא, אינו נראה לעין ואינו נקרא בשם כלשהו. הטקסט מצטט זאת ביחס לבחינת "הוא".

Zohar, Sifra DiTzniuta 3:26-4:39 ספר הוהר, ספרא דצניעותא ג' כ"ו-ד' ל"ט

92 הוא עשנו

"דעו כי הוי' הוא אלקים; הוא עשנו ולו אנחנו". הדברים מתייחסים לקריאת הוהר את המילה "הוא" בפסוק זה.

Psalm 100:3 תהילים ק:ג

דעו כי Havayah הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: Know ye that the L-RD He is G-d; it is He that hath made us, and we are His, His people, and the flock of His pasture Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 לך לך

"לך לך מארצך". הדברים מתייחסים להסברו של הפסוק בהקשר של "הוא עשנו".

Genesis 12:1 בראשית י"ב:א

ויאמר ה' אל־אַבְרָם לְדָלֶךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלֶדְתְּךָ וּמִפֶּתִי אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ:

Now the L-RD said unto Abram: 'Get thee out of thy country, and from thy kindred, and from thy father's house, unto the land that I will show thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 נושא עון ועובר על פשע

"מי אל כמוך, נושא עוון ועובר על פשע". דברים אלה של מיכה נמנים עם שלוש עשרה מידות הרחמים, המוחקות את החטא.

Micah 7:18 מיכה ז' י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עֲוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אָפוּ כִּי־תִפָּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

95 נעוץ תחלתו בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א מ"ז.

96 נעוץ תחלתו בסופן וסופן בתחלתו

ספר יצירה אומר על עשר הספירות שסופן נעוץ בתחלתו ותחלתו בסופן. אדמו"ר הזקן מחיל זאת על תשובה, המחברת את הנמוך ביותר עם הגבוה ביותר, ובכך ממשיכה את הגבוה ביותר למטה.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א' ז'

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

97 בוח"ג ויקרא ד"י ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' אחרי כט, א. בלק עה, ב.

98 מאן ישוב

על הפסוק "ישוב ירחמנו" שואל הוהר: "מי שב?" ומשיב: עתיקא קדישא שב להתגלות, ומגלה את מה שהיה נסתר; וכל זה נקרא תשובה.

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר הוהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח
The first 34 lines of the Hebrew text are untranslated as explained in the Translator's note on Page 15b.R. Abba was once sitting before R. Simeon, when R. Eleazar entered. R. Simeon thereupon quoted the verse: "The righteous shall flourish like the palm tree, etc." (Ps. 92, 12). 'The palm', he said, 'is the slowest of all trees to mature, taking seventy years. The reason why the righteous is compared here to the palm tree is one which the Companions are reluctant to reveal, although it is indicated by the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

99 בהיום לעשותם . . למחר לקבל שכרם

על המילים "אשר אנכי מצווך היום" אומרת הגמרא: היום לעשותם, ולא מחר לעשותם; היום לעשותם, ולא היום לקבל שכרם. אדמו"ר הזקן נעזר בדברים אלה כדי להסביר את המילים "ביום הזה" בפסוק שלנו.

Avodah Zarah 3a:11-12 עבודה זרה ג' א' י"א-י"ב

ומי מצית אמת הכי? והא אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "אשר אנכי מצווך היום", היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכר. אלא, שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בירונתיו. ואמאי קרי לקה "מצוה קלה"? משום דלית בקה חסרון כס.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, א. וש"נ.

100 ביו"ד נברא העוה"ב

הגמרא מלמדת שעולם הזה נברא באות ה' והעולם הבא באות י'. אדמו"ר הזקן מזהה את האות י' הזאת עם היידיש של הוי', שמתחת ל"אנכי".

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב' י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאין דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

101 הערת קה"ת מפנה לGenesis 12:1-17:27 למילים האלה.

Genesis 12:1-17:27 בראשית י"ב:א'-י"ז:כ"ז

פסוקה 10

102 לא נפלאות היא ממך

"אין הדבר נסתר ממך, ואף אינו רחוק". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "נפלאות" במשמעות של מובדלת: מדרגת "אנכי" אינה נפרדת מיהודי.

Deuteronomy 30:11 דברים ל"א

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא־נפלאות הוא ממך ולא רחקה הוא:

For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 כי יפליא לנדור נדר

"איש או אישה כי יפליא לנדור נדר נזיר". מפסוק זה מראה אדמו"ר הזקן ששורש המילה "נפלאות" הוא במשמעות של הבדלה.

Numbers 6:2 במדבר ו"ב

דבר אל־בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹיֵאָשָׁה כִּי יִפְלֵא לְנָדֹר נָזִיר לְהִזְיֹר לָהּ

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When either man or woman shall clearly utter a vow, the vow of a Nazirite, to consecrate himself unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ו, ב.

פסוקה 11

104 לא בשמים הוא

"לא בשמים היא, לאמור: מי יעלה לנו השמימה?" אדמו"ר הזקן מפרש את "השמים" כאור מקיף עליון.

Deuteronomy 30:12 דברים ל"ב

לא בַּשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear '?'it, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 ולא מעבר לים הוא

"ולא מעבר לים היא". אדמו"ר הזקן מפרש את "הים" כחכמה, ואת "מעבר לים" כאור המקיף שמעליה.

Deuteronomy 30:13 דברים ל"ג

וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֲלֵ־עֶבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make '?'us to hear it, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 שמים לרום

"שמים לרום וארץ לעומק". הפסוק מתאר את השמים כגבוהים מכדי שאפשר יהיה לראותם, בדומה לאור מקיף.

Proverbs 25:3 משלי כ"ה:ג

שָׁמַיִם לְרוֹם וָאָרֶץ לְעֹמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין חֶקֶר:

The heaven for height, and the earth for depth, and the heart of kings is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 בעצם היום הזה נמול

"בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 17:26 בראשית י"ז:כ"ו

בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ:

In the selfsame day was Abraham circumcised, and Ishmael his son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 מי יעלה לנו השמימה

גם כאן תיקוני זוהר קורא את ראשי התיבות של הפסוק כמילה, ואת אותיותיו האחרונות כהוי, ומתאר את ברית המילה כהטבעה של השם הקדוש.

Tikkunei Zohar 65b תיקוני זוהר ס"ה ב

109 ר"ת מילה וס"ת הוי"

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בת"ז (ב, ב. ב. סה, ב. קלא, א). [כ].

110 ועבר לים הוא ג"כ בחי מקיף

כפי שמוכח בהערה, ספר השיחות מציין שלקוטי תורה מפרש "מעבר לים" כמתייחס לפנימיות הנסתרת של התורה, שבאמצעותה נקשרת פנימיותם הנסתרת של ישראל עם פנימיותו הנסתרת של הקדוש ברוך הוא.

הערת קה"ת

"ולהעיר שבלקו"ת מבאר שקאי על פנימיות וסתים שבתורה, שע"י נעשה ההתקשרות דפנימיות וסתים שבישראל עם הפנימיות וסתים דקוב"ה" — סה"ש תשנ"ב ע' 17 בשולי הגיליון. ושם מציין לעיין בד"ה כי המצוה הזאת תרד"ע (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' רחצ ואילך).

111 קרוב אליך הדבר

"כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו". אדמו"ר הזקן מפרש את "הדבר" כדיבור האלוהי, הנמשך דרך הפה, הלב והמעשים.

Deuteronomy 30:14 דברים ל"ד

כִּי־קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 והבאתי אתכם

"והבאתי אתכם אל הארץ". הטקסט מתייחס להסבר מילים אלה במאמר "לכן אמור".

Exodus 6:8 שמות ו':ח

והבאתי אתכם אל־הארץ אשר נשאתי את־ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'

And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to 'Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 כולם בחכמה עשית

"מה רבו מעשיך הוי', כולם בחכמה עשית". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "עשית" כך שאפילו חכמה היא כעשייה בלבד בהשוואה לה' עצמו.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה־רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ חנינה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 ואם ישים אליו לבו

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". אדמו"ר הזקן מיישם את המילים על אדם שמכוון את לבו אל ה'; הכמיהה הזאת ממשיכה רוח מלמעלה.

Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד

אם־ישים אֱלֹהֵי לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֹף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 עושי דברו

"גיבורי כוח עושי דברו, לשמוע בקול דברו". אדמו"ר הזקן מפרש את "עושי דברו" כמי שיוצרים וממשיכים את דבר ה'.

Psalms 103:20 תהילים ק"ג:כ

בָּרְכוּ ה' מְלֹאָקָיו גִּבְרֵי כַח עֹשֵׂי דָבָר לְשֹׁמַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ:

Bless the L-RD, ye angels of His, Ye mighty in strength, that fulfil His word, Harkening unto the voice of His word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 עושי דברו

הזוהר מסביר ש"עושי דברו" מתקנים את הדבר הזה ומשיבים אותו לצורתו המקורית. הטקסט מביא זאת כדי להראות שישאל עושים את דבר ה' וממשיכים אותו.

Zohar, Balak 6:113-122 ספר זוהר, בלק ו':ק"ג-קכ"ב

Said the boy to him: 'Of a truth I see that your weapons are good; be mindful of them and do not forget them. Assuredly the might of a warrior lies in his lance and sword. But what is the meaning of "mighty in strength that fulfil his word,

112 במאמר אחד יכול להבראות

המשנה אומרת שהעולם נברא בעשרה מאמרות, אף שהיה אפשר לברוא אותו במאמר אחד. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה כדי לתאר את הדיבור הבורא של ה', הנקרא "דבר".

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א

בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וְמָה תִּלְמוּד לֹמֵר, וְהָלָא בְּמֵאמָר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרֹאוֹת, אֵלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים שֶׁמַּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצְדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

113 דברי אשר שמתי בפיה

"ודברי אשר שמתי בפיה לא ימוש מפיה". אדמו"ר הזקן מפרש את "בפיה" כלימוד תורה.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אֵמֶר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמָּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי יֵרָע וּמִפִּי יֵרָע אֵמֶר ה' מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו

תנא דבי אליהו מלמד שכאשר תלמיד חכם יושב וקורא ולומד, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ולומד עמו. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שלימוד התורה למטה ממשיך את אור אין סוף.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1-2 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א-ב

... אי"כ למה נאמר בכל צרתם לו צר אלא אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש לישראל כביכול אני עמהם שנאמר לו צר א"ת לו צר אלא לי צר שנאמר (ישעיהו מ"ט:ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בכך אתפאר לכך נאמר קומי רני בלילה וגוי מאי שפכי כמים לבך נכח פני ה' מכאן אמרו כל ת"ח שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו שכאן נאמר נכח פני ה' ולהלן הוא אומר ויחנו אלה נוכח אלה וגוי (מלכים א כ':כ"ט) מה להלן פניהם של אלו נוכח פניהם ...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

115 לכן אמור לבניי

"לכן אמור לבני ישראל: אני הוי". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 6:6 שמות ו':ו

לְכֹן אֲמֹר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדֵתָם וְגָאֵלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

hearkening unto the voice of his word"? Said R. Eleazar: 'I have already explained.' Said the boy: 'I see that your arm has become faint. Now it is time not to hold back, but to ... sling from the catapult stone after

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

121 בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע

כאשר ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", יצאה בת קול ושאלה מי גילה להם את סודם של המלאכים: "עושי דברו, לשמוע בקול דברו". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א"ז-ח'

דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר: "ויתנצלו בני ישראל את עיניהם מהר חורב". אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו — בדאמרו, בחורב פרקו — דכתיב: "ויתנצלו בני ישראל וגו'". אמר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

122 את ה' האמרת

"את הו' האמרת היום להיות לך לאלקים". הדבר מבטא את מה שמעשי ישראל מחוללים: שה' נעשה "אלקיך".

Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:י"ז

את־ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ:

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and His ordinances, and hearken unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC); Vocalized Edition (CC0); Commentary on the Torah by Ramban (Nachmanides). Translated and annotated by Charles B. Chavel. New York, Shilo Pub. House, 1971-1976 (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/2

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק